

Follow-up en belevingsonderzoek MPI Levenslust vzw

*In opdracht van MPI Levenslust vzw
2010-2011*

“Oud-bewoner: Ik vraag me eigenlijk waarom er dan nu zo’n studie achter zit. Allé ik vind dat goed hé. Dan kan ik mijn gedacht eens zegge. Het bestaat denk ik nu al 80 jaar ofzo. Er hingen ook foto’s aan de muren, zo van die zwart-witte hé. Nee, echt serieus. Dat is echt al lang zenne dat dat bestaat. Ook echt een mooie omgeving. Hoeveel ik daar nu wel ni heb meegemaakt ...”

artesis

sociaal werk
kenniscentrum kronos

Follow-up en belevingsonderzoek
MPI Levenslust vzw
In opdracht van MPI Levenslust vzw

November 2011

Studenten Maatschappelijk Werk

Laura Baeten

Robel Gebeyaw Nigussie

Laura Michiels

Sophie Vandersteen

Tine Vermeulen

Onder begeleiding van

Ingeborg Hillaert

Britt Dehertogh (eindredactie)

Hilde Maelstaf

Copyright (2011)

Artesis Hogeschool Antwerpen

Sociaal werk

Kenniscentrum Kronos

Kasteelstraat 17 - 2000 Antwerpen

T:+32(0)3 259 08 00 - F:+32(0)3 259 08 18

Dankwoord

In dit onderzoek hebben we beroep gedaan op de bereidheid en welwillendheid van adolescenten (ex-bewoners) van het MPI Levenslust vzw. Onze eerste en oprechte dank gaat uit naar hen. Hun bijdrage is in de eerste plaats cruciaal als 'bron van informatie' voor een terugkoppeling naar het MPI.

Verder danken we van de medewerkers van MPI Levenslust vzw voor de opdracht en voor het verstrekken van alle nodige documentatie en contacten om dit onderzoek te kunnen uitvoeren.

De studenten en hun begeleiding

Inhoud

<u>1</u>	<u>INLEIDING</u>	7
1.1	DOEL VAN DE STUDIE	7
1.2	INHOUD VAN HET RAPPORT	8
<u>2</u>	<u>SITUERING VAN HET ONDERZOEK</u>	9
2.1	OPVOEDEN IN EEN INSTELLING	9
2.2	BELEVING VAN OPVANG	10
2.2.1	BAND MET DE BEGELEIDING	10
2.2.2	REGELS EN PRIVACY	11
2.2.3	MOTIEVEN VOOR RESIDENTIËLE OPVANG (VAN JONGE KINDEREN)	12
2.2.4	TEVREDENHEID OVER HET VERBLIJF IN EEN INTERNAAT	12
2.2.5	CONTACT MET PEERS IN DE LEEFGROEP	13
2.3	RELATIE MET FAMILIE	14
2.4	WOON- EN LEEFOMSTANDIGHEDEN NA HET VERBLIJF	14
2.5	WERK	15
2.6	VRIJE TIJD	16
<u>3</u>	<u>ONDERZOEKSMETHODE</u>	19
3.1	ONDERZOEKSVRAGEN, DOELSTELLING EN ONDERZOEKSPOPULATIE	19
3.2	ONDERZOEKSMETHODE	19
3.3	LOOPTIJD	20
3.4	DATAVERZAMELING EN VERWERKING	20
<u>4</u>	<u>RESULTATEN</u>	23
4.1	ERVARINGEN MET DE LEEFOMGEVING IN HET MPI	23
4.1.1	ALGEMENE BELEVING	23
4.1.2	VRIJETIJSBESTEDING IN HET MPI	24
4.1.3	DE BETEKENIS VAN 'VRIJE TIJD'	24
4.1.1	HET AANBOD	25
4.1.2	VERGELIJKING MET ANDERE TIENERS	26
4.1.3	DE OMGANG MET BEGELEIDING	27
4.1.4	REGELS, AFSPRAKEN EN HUN NALEVING	28
4.1.5	ONDERSTEUNING	31
4.1.6	SOCIALE RELATIES MET MEDE-BEWONERS	32
4.2	CONTACTEN MET DE OMGEVING	32
4.2.1	CONTACT MET FAMILIE TIJDENS HET VERBLIJF EN VANDAAG	32
4.2.2	CONTACT MET BEGELEIDING VANDAAG	34
4.2.3	CONTACT MET MEDE-BEWONERS VANDAAG	34
4.3	NA HET VERBLIJF	35
4.3.1	DE EERSTE STAPPEN	35
4.3.2	DE WEG NAAR ARBEIDSDEELNAME	37
4.3.3	VRIJE TIJD VANDAAG	39

4.3.4	WELKE EFFECTEN HAD HET MPI OP HUN HUIDIGE LEVEN?	40
5	<u>CONCLUSIE EN BELEIDSAANBEVELINGEN.....</u>	44
5.1	SAMENVATTING	44
1.1.	BEANTWOORDING CENTRALE ONDERZOEKSVRAAG	46
1.2.	AANBEVELINGEN VOOR HET MPI LEVENSLUST	47
5.1.1	TIPS EN SUGGESTIES VANWEGE DE OUD-BEWONERS	47
5.1.2	ALGEMENE AANBEVELINGEN	47
6	<u>REFERENTIELIJST .....</u>	51

Hoofdstuk1

1 Inleiding

1.1 Doel van de studie

Kinderen en jongeren met een handicap die tijdelijk of permanent niet in een thuissituatie kunnen worden opgevangen, kunnen terecht in een internaat (residentieel of semi-residentieel). De Vlaamse Gemeenschap subsidieert vanuit haar zorgbeleid instellingen voor kinderen en/of jongeren met een positieve beslissing van het Vlaamse Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Een internaat biedt aan de gezinnen en kinderen/jongeren een oplossing indien thuisopvang moeilijk is omwille van diverse redenen. Medisch pedagogische instituten (MPI's) zijn zorginstellingen in Vlaanderen die een (semi-)internaat en een school voor buitengewoon onderwijs combineren.

Vlaanderen telt in totaal 103 instellingen die omwille van de logeermogelijkheden voor gehandicapten worden gesubsidieerd. Daaronder vallen onder meer de revalidatiecentra, dagcentra en internaten. 9 instellingen zijn erkend als een Medisch Pedagogisch Instituut (VAPH, 2011).

Dit onderzoek heeft betrekking op het MPI Levenslust uit Lennik. Verblijvende jongeren hebben de leeftijd van zes tot en met eenentwintig jaar en de opname of het verblijf kan zowel gedwongen als vrijwillig gebeuren. Residentiële en semi-residentiële opvang is aanwezig. In MPI Levenslust kunnen kinderen en jongeren terecht met een licht mentale handicap (categorie 11), met een sociaal-emotionele en/of gedragsproblematiek (categorie 14) of een combinatie. Het Bulo en Buso van Levenslust vzw biedt onderwijs aan kinderen en jongeren van type 1 of 3 (en 8).

Het MPI Levenslust te Lennik vroeg aan de Artesis Hogeschool te Antwerpen om onderzoek uit te voeren naar de beleving van jongeren die het MPI verlaten hebben. Hoe gaat het met hen enige tijd na hun vertrek? Hoe jongeren het verblijf in het MPI ervaren of beleefd hebben en welke gevolgen deze opname al dan niet met zich mee brengt, wordt onderzocht aan de hand van volgende onderzoeksvraag:

Hoe ervaren jongeren de impact van hun verblijf in Levenslust op hun verdere leven, na het verlaten van het MPI?

In het follow-up onderzoek betrekken we jongeren die in de loop van het laatste decennium het MPI hebben verlaten. Personen die al langer weg zijn van het MPI kunnen denkkelijk nog moeilijk informatie geven, het MPI als instelling is sinds die periode bovendien erg gewijzigd en de kans was te groot dat we de ex-bewoners niet zouden kunnen bereiken (wegens een gebrek aan up-to-date contactgegevens). Alle bevraagde jongeren verbleven in het internaat (niet in het semi-internaat).

Aan de hand van diepte-interviews worden oud-bewoners bevraagd over een brede waaier aan thema's uit hun ervaringen. We focussen op:

- Algemene beleving
- Vrije tijd
- Omgang met begeleiding
- Regels, afspraken en naleving
- Ondersteuning
- Contacten met mede-bewoners
- Contacten met familie
- Leven na het verblijf
- Levensbeschouwing

De resultaten van een gelijkaardig follow-up onderzoek in een MPI waarbij wordt gefocust op de impact van het verblijf op langere termijn zijn niet gekend. Uit de literatuurstudie zal blijken dat de beleving van het verblijf gedurende een opname wel reeds is onderzocht in een aantal instellingen.

1.2 Inhoud van het rapport

In het eerste deel van het rapport situeren we het thema vanuit de literatuur. Hiervoor worden kort algemene sociologisch inzichten over kinderen en jongeren, alsook orthopedagogische invalshoeken aangehaald. De onderzoeksmethode en kenmerken van selectie en interviewafname komen aan bod in het hoofdstuk over de methodologie. Daarna worden de resultaten besproken door citaten van de bevraagde jongeren als illustratie aan de analyseresultaten toe te voegen. In de conclusie gaan we in op aanbevelingen die vanuit de jongeren komen en aanbevelingen vanuit de analyseresultaten.

Hoofdstuk2

2 Situering van het onderzoek

Literatuur geeft aan dat het opvangen van kinderen en jongeren met een handicap in een thuissituatie de voorkeur geniet (Maes & Demuynck, 2003). Men lijkt het erover eens te zijn dat het gezin doorgaans de beste omgeving is om een gehandicapt kind groot te brengen, omwille van de affectieve band met de ouders en eventuele siblings (broers en zussen). Enkel de kinderen en jongeren met de zwaarste nood aan ondersteuning zouden zo binnen de (semi)residentiële opvang een plaats kunnen krijgen (Maes & Demuynck, 2003).

Het aantal (permanente) verblijven in instellingen daalde in Vlaanderen tussen 1980 en 2000 (Maes & Demuynck, 2003). De tendens tot inclusief onderwijs enerzijds en ondersteunende vormen van hulp in gezinnen (o.m. het PAB) anderzijds kenden een opmars. Uit een recent overzichtsrapport van de VAPH wordt echter duidelijk dat de vraag naar ondersteuning steeds stijgt en het aanbod de stijgende tendens amper (niet) kan bijhouden. Er blijkt een gestage groei in zorgvragen te zijn, die ondanks de forse beleidsinspanningen in de vorm van uitbreiding en zorgvernieuwing, niet ondersteund kunnen worden. Wachtlijsten in de zorg zijn aanwezig (VAPH, n.d.). Zorgvragen voor minderjarigen blijken het sterkst te stijgen. Hier liggen een aantal factoren aan de basis. Ten eerste geeft het VAPH aan dat de demografische evolutie een druk legt op de voorzieningen. Daarnaast is er een sterk toegenomen registratie via de Centrale Registratie Zorgvragen (CRZ), door de grotere aandacht voor het belang van registratie en de verplichting om dit in een aantal gevallen te doen vooraleer ondersteuning van VAPH gekregen kan worden.

De laatste decennia kent de zorgsector dus een verschuiving van de residentiële (duurdere) opvang naar de meer flexibele op zelfbeschikking gebaseerde vormen van ondersteuning. Een inclusieve aanpak kreeg aanzienlijke weerklank. Dit neemt niet weg dat de residentiële zorg (onder meer in medisch pedagogische instellingen) de afgelopen jaren gegroeid is door de toegenomen vraag aan zorgplaatsen. De VAPH onderschrijft dan ook in haar meerjarenplan dat het “zowel voor kinderen en jongeren met ernstige gedrags- en emotionele stoornissen als voor kinderen en jongeren met ernstige en/of meervoudige handicaps het essentieel is een goed evenwicht te vinden tussen thuisondersteunend en thuisvervangend aanbod” (VAPH, n.d. p.99).

2.1 Opvoeden in een instelling

Een MPI biedt een professionele opvoedingsomgeving aan de kinderen en jongeren. Opvoeden in een instelling vertoont gelijkenissen met deze in een normale (gezins)situatie. In orthopedagogische literatuur wordt veelvuldig verwezen naar de verschillen en gelijkenissen tussen gezinsopvoeding en de opvoeding in een instelling. Sommige auteurs stellen dat er relatief weinig verschillen zijn tussen de twee, behalve in intensiteit en frequentie. In een instelling kan doelbewuster en intenser

opgevoed worden. Wat aan bod komt in de opvoeding is gelijkaardig als in een thuissituatie. Anderen stellen dan weer dat er een fundamenteel verschil is tussen beide door het ontbreken van een intense liefde en aandacht in een instelling (vanuit de inherente band tussen gezinsleden), door het ontbreken van een gezamenlijke historiek en door de grootte van de leefgroep (groter dan een gezin).

Onderzoek (Van der Ploeg, 2003) toont aan dat er alleszins een aantal basisdimensies zijn in het pedagogisch handelen van de opvoeders die gelijken op die van ouders. Hoewel opvoeders of begeleiders op zich een vrij grote handelingsvrijheid hebben, zijn er een aantal basiskenmerken te onderscheiden in hun handelen. Ze houden zich bijvoorbeeld bezig met regels (instellen en naleven), conflictbeheersing, het ontwikkelen van zelfstandig handelen bij de kinderen en jongeren, emotionele steun bieden. Veel van deze kenmerken kunnen we terugbrengen tot het opvoedingsmodel van Patterson.

Kinderen en jongeren zien opvoeders vaak als zorgfiguren die praktische zaken regelen en hen hulp bieden op dit vlak. Ze ervaren opvoeders echter anders dan het zelfbeeld dat opvoeders hebben. Opvoeders schatten hun emotioneel ondersteunende rol groter in dan kinderen en jongeren ervaren (Hermans, Lauwers & Van Assche, 1999). Ze zien zichzelf als vertrouwenspersoon die emotioneel ondersteunt, terwijl kinderen en jongeren dit (zeker in situaties van relatief korte opvang) veel minder doen. De ouderlijke band, of die warm is of niet, kan zeer moeilijk, zometijds onmogelijk vervangen worden. Een gezinssituatie kan daarom nooit volledig gereproduceerd worden in een instelling. Jongeren en kinderen in instellingen zien de opvoeders vaak niet als vervangende ouders. Opvoeders streven er trouwens doorgaans ook niet naar, maar schatten de emotionele ondersteuning wel hoger in.

2.2 Beleving van opvang

Over de beleving van een verblijf zijn een aantal onderzoeken gebeurd. In de meeste gevallen gaat het over een ervaringsonderzoek tijdens het verblijf. Follow-up onderzoek is slechts zelden gedaan (Jansen en Feltzer, 2002). Bovendien gaat het, zover we hebben kunnen achterhalen, vaak over de beleving van een verblijf in een begeleidingstehuis van bijzondere jeugdzorg (met vaak verplichte plaatsing vanwege criminele feiten) en minder over instellingen voor gehandicapten of gedrags- en emotionele problemen.

We gaan in op een aantal thema's die betrekking hebben op de beleving van het verblijf: de band met de begeleiding, het omgaan met regels en privacy en contacten met peers of leefgroepcohesie.

2.2.1 Band met de begeleiding

Opvoeders of begeleiders zijn centrale figuren in de residentiële opvang. De begeleider vervult een variatie aan taken en rollen. Zo worden opvoeders beschreven als een combinatie tussen ouderlijke kenmerken, kenmerken van een leraar en van een jeugdwerker. Ze structureren de dagen, bieden zorg en zijn beschikbaar bij vragen of problemen. Het profiel van de ideale opvoeder volgens de jongeren omvat humor, rechtvaardigheid, rust en acceptatie van de jongere zoals hij/zij is (respect voor de eigenheid) (Meersschaert, 2008). Volgens Van der Ploeg (2003) moeten opvoeders zowel aandacht hebben voor het affectieve als voor het autoritaire. Een combinatie van deze twee kenmerken in evenwicht blijkt een goede formule voor de begeleiding te bieden. Opvoeders die enkel aansturen op gezag en regelnaleving schieten te kort op het affectieve vlak. Wie alleen een affectieve vertrouwensband creëert, zonder enige vorm van autoriteit, heeft een te beperkte opvatting over de rol als opvoeder. Begeleiders beseffen doorgaans dat deze balans uitermate

belangrijk is (Hermans, Lauwers, Van Assche, 1999). In een licentiaatstudie naar de rol van begeleiders in begeleidingstehuizen wordt aangetoond dat de jongeren de opvoeders vooral als gezagsfiguren definiëren (Meerschaert, 2008). Ze spreken over de opvoeding als 'regels volgen' en 'doen wat er wordt gezegd'. In deze situatie, waarbij er sprake is van verplichte plaatsing en een kortstondig verblijf (dit is uiteraard een groot verschil met een MPI), blijkt de autoritaire rol de bovenhand te krijgen. Althans, zo blijkt uit de perceptie van de jongeren.

Het belang van een vertrouwensband tussen de begeleiding en de jongeren is erg groot in een instelling. Voor kortere verblijven (van enkele maanden) is het moeilijk voor zowel de jongeren als voor de begeleiding om deze band op te bouwen. Slechts bij een langer verblijf wordt gesproken van een vertrouwensband door de jongeren. Jongeren die langer ergens verblijven geven doorgaans een meer positieve beoordeling aan de band met de opvoeders dan jongeren die er korte tijd verbleven (Janssen & Feltzer, 2002). Waar de meeste jongeren, zeker in het geval van een langer verblijf, veel problemen van ondervinden is het wisselen van begeleiding. Stabiliteit in de begeleiding blijkt erg belangrijk te zijn. Zelfs al was er maar één wissel in een instelling, dit wekt blijkbaar de indruk dat relaties met de opvoeders 'inwisselbaar' zijn. Voor jongeren die zich open willen stellen is dit uiteraard niet aan de orde. Een hoog verloop van personeel wordt dan ook als zeer problematisch aanschouwd.

De relatie tussen de jongere of het kind en de opvoeder kan ook worden omschreven in termen van afstand en nabijheid, ofwel distantie en betrokkenheid. Volgens hechtingstheorieën is het belangrijk om een evenwicht te vinden tussen de afstand en de nabijheid die de opvoeder aanneemt, aansluitend op de noden van het kind of de jongere. Het is net dat evenwicht dat van belang is voor het opbouwen van een vertrouwensrelatie. Bij sommige kinderen en jongeren neemt dat een langere tijd in beslag dan bij andere (Van Trommel, 1994 in Standaert & Vanderstraeten, 2008).

2.2.2 Regels en privacy

Samenleven vraagt om regels en afspraken. Daarnaast legt het leven in een leefgroep druk op de privacy die elk kind (of elke tiener) kan krijgen.

Regels en afspraken die in een begeleidingstehuis worden gemaakt, worden grotendeels aanvaard door de jongeren (Baudoncq, 2008). In het onderzoek van Jansen en Feltzer (2002) werd eveneens duidelijk dat jongeren na het einde van de hulpverlening de regels en afspraken wel aanvaardbaar vonden. Veel van de regels die werden opgesteld, werden slechts door een minderheid van de jongeren als storend gevonden. Kinderen en jongeren reageren tijdens hun verblijf dus wel op regelgeving, maar erkennen in grote mate de noodzaak aan afspraken. In een onderzoek van Lekens (2008) wordt eveneens aangetoond dat de meeste afspraken goed worden bevonden. Met sommige afspraken hebben een aantal jongeren wat moeite. Doorgaans gaat het over afspraken die met een groeiende vrijheid van de tieners te maken hebben: langer opblijven, beschikbaarheid van gsm, invulling vrije tijd, ... Ook Willaert (2008) geeft aan dat de structuur en regels binnen de gemeenschapsinstelling een positief effect bereiken bij zowel de jongeren als bij hun ouders. De vaste dagindeling en de controle wordt misschien niet geheel enthousiast onthaald, maar ze wordt uiteindelijk wel aanvaard.

De afzetting van jongeren van de regels en het in vraag stellen van een aantal afspraken is niet zozeer eigen aan het verblijf in een instelling. In gezinsverband wordt deze fase van ontvoogding aan ouderlijk gezag en het toenemend in vraag stellen ervaren.

Waar afspraken door middel van inspraak kunnen worden gemaakt (cfr. een onderhandelingshuishouden in plaats van een gezagshuishouden), blijken jongeren de regels nog beter te accepteren (De Coster & Opdebeeck, 2001 in Meerschaert, 2008).

Het verblijf in een instelling wordt tevens gekenmerkt door een spanning tussen individuele privacy en momenten in de leefgroep. Op vlak van privacy hebben vooral de tieners problemen met het volgen van het ritme en de regels. Veel jongeren hebben dan ook het gevoel, zeker in instellingen waar ze geen aparte gesprekken mogen hebben op de kamer, dat hun privacy te sterk wordt ingeperkt. Deze jongeren hebben nood aan een eigen ruimte om zich terug te trekken en om private gesprekken te voeren (Soeteway & Segers, 2006). Sommigen voelen zich constant gecontroleerd, waarbij anderen vinden dat ze voldoende privacy krijgen en het normaal vinden dat ze gecontroleerd worden (Willaert, 2008).

2.2.3 Motieven voor residentiële opvang (van jonge kinderen)

Waarom kinderen en jongeren worden opgenomen in een residentiële instelling en niet wordt geopteerd voor andere vormen van ondersteuning werd onderzocht door Maes en Demuyck (2003). Ze gingen na waarom ouders jonge kinderen (jonger dan 6 jaar) in een instelling plaatsen. Waren er factoren die een uithuisplaatsing hadden kunnen voorkomen? Hoewel het MPI kinderen en jongeren heeft die al ouder zijn is de motivatie tot plaatsing ook voor hen relevant. De onderzoekers komen tot de bevinding dat de ouders meestal eerst andere vormen van ondersteuning probeerden, maar dat dit uiteindelijk minder goed uitdraaide. Ze onderscheiden vier types gezinnen naargelang de motieven tot plaatsing. Een eerste type gezin heeft een kind met een ernstige meervoudige beperking. De zelfredzaamheid van het kind is erg laag, het heeft een zeer grote mate aan zorg. Ouders erkennen dat het kind een geheel aan gespecialiseerde zorg (medisch, sociaal, therapeutisch) nodig heeft die ze thuis niet kunnen bieden. De plaatsing heeft een lange termijn perspectief. Het tweede gezinstype is dat met een kind met een ontwikkelingsstoornis en ernstige gedragsproblemen. Omwille van gedragsproblemen zoals agressief gedrag ervaren de ouders een zeer hoog stressniveau in het gezin. Ze kiezen voor internaatsopvang omdat ze het gevoel hebben hun kind niet onder controle te hebben. Ze verwachten van een professionele aanpak dat die wel de problemen onder controle kan krijgen. De plaatsing is bij voorkeur tijdelijk. Bij het derde gezinstype wordt vooral gekeken naar de ouderkenmerken in plaats van de kindkenmerken. Dit zijn gezinnen waarbij de ouders zelf een internaatsverleden hebben, kwetsbaar zijn en/of gezondheidsproblemen of beperkingen hebben. Deze ouders hebben weinig kennis over het opvoeden van hun kind en kunnen de pedagogische situatie nauwelijks aan. De motivatie om het kind te plaatsen vertrekt vooral vanuit de eigen beperkingen en draagkracht. Ten vierde zijn er eenoudergezinnen die de zorglast van een kind met een beperking niet kunnen dragen. Door de combinatie met andere kinderen, de lange afstanden naar een instelling en het gebrek aan steun (van een ex-partner) wordt geopteerd voor een plaatsing.

Maes en Demuyck (2003) stellen dus vast dat er niet één hoofdmotief is voor een plaatsing, maar dat er een combinatie is of dat bepaalde achtergrondfactoren zoals alleenstaand zijn een grote invloed kunnen uitoefenen. De basisidee is dat in elk gezin een draagkracht en draaglast aanwezig is. Afhankelijk van een aantal situationele factoren (o.m. gezinssamenstelling, arbeid van ouders, type beperking van het kind, steun, beperkingen van ouders) zal de draaglast groter zijn dan de draagkracht, waardoor voor een plaatsing wordt gekozen. We gaan ervan uit dat deze factoren en redenen tot plaatsing ook van toepassing zijn op oudere kinderen.

2.2.4 Tevredenheid over het verblijf in een internaat

Ouders van jonge kinderen zijn doorgaans erg tevreden over het verblijf in een internaat en zouden de beslissing tot plaatsing opnieuw nemen (Maes, Demuyck, 2003). Vooral de 'medische zorg, de therapeutische behandeling en de pedagogische en ontwikkelingsstimulerende begeleiding' (Maes,

Demuyne, 2003 p. 16) blijken hun tevredenheid weg te dragen. Het geïntegreerde zorgpakket in een internaat verlaagt de draaglast voor het gezin aanzienlijk. Minpunten die deze ouders aanhalen hebben allemaal betrekking op de relatie met de ouders en eventuele broers en zussen. In de eerste plaats ervaren ze een gebrek aan steun bij het verwerkings- en aanvaardingsproces dat hun kind in een internaat is opgenomen. Daarnaast is er vaak geen brussenwerking, waardoor de relatie met broers en zussen onder druk staat. Tenslotte is er geen of amper ondersteuning binnen het gezin die aansluit bij de ondersteuning die het kind in het internaat krijgt. Er is een lage gerichtheid op reïntegratie van het kind in het gezin. Dit duidt er allemaal op dat internaten sterk werken volgens de grenzen van hun instelling, maar dat er weinig wordt ingezet op netwerking en relaties met de gezinnen.

Ook jongeren die een instelling hebben verlaten zijn globaal genomen tevreden over de opvang. Uit het Follow-up onderzoek van Jansen en Feltzer (2002) bij 82 jongeren die een instelling hebben verlaten, blijkt dat de meningen verdeeld zijn wat betreft de sfeer en het zich thuis voelen. Ze zijn wel positief over de hulpverlening. Wie een positief beeld had van de opvang, heeft bovendien later ook een positiever toekomstbeeld. Ze hebben meer vertrouwen in de toekomst als ze de hulp positief hebben ervaren. Uit de justitiële sfeer blijkt dat jongeren die geplaatst werden omwille van criminele feiten in de helft van de gevallen zegt er nut aan te hebben gehad (Boendermaker, 1998 in Meerschaert, 2008).

Bij een navraag van de tevredenheid bij de kinderen en jongeren wordt vaak verwezen naar de relatie met de begeleiding als belangrijke factor. Sommige jongeren, zeker diegene die een langere tijd blijven, verwachten een hechte relatie te kunnen opbouwen met begeleiders. Andere bereiden zich voor op een gemakkelijk afscheid en houden een emotionele afstand van de opvoeders. Jongeren met een hechte band met de begeleiding zouden ook na hun verblijf nog verwachten om contact te blijven hebben met de instelling (Inglehart, 1992 in Standaert & Vanderstraeten, 2008). Wie een goede band had ontwikkeld neemt er later logischerwijze moeilijker afstand van. Dit vertaalt zich in een gedrag van de jongere om contact te blijven opnemen en in sommige gevallen te vragen naar bevestiging of blijvende affectie. Voor een opvoeder, die in een professionele situatie werkt, is dat soms een moeilijke zaak.

2.2.5 Contact met peers in de leefgroep

Kinderen of jongeren in een instelling leven in een leefgroep samen met andere kinderen en jongeren, onder begeleiding van opvoeders. Aangezien ze minderjarig zijn en de keuze van opvang in een instelling werd gemaakt door ouders of voogd, kent de overgrote meerderheid van de opgenomen kinderen en jongeren elkaar niet in het begin. Het is aan de kinderen en jongeren om in een dynamische groep (sommigen komen en gaan, er zijn subgroepjes, ...) een plaats te vinden en contacten aan te gaan met anderen. Elke leefgroep is een dynamisch gegeven en heeft een eigen groepscohesie. Bepaalde kinderen en jongeren komen overeen, anderen niet (Goderie e.a., 2004 in Meerschaert, 2008). De groepscohesie of het groepsgevoel geeft aan iedereen die er deel van uitmaakt een vorm van wij-gevoel en geborgenheid. Bij wisselende samenstelling van de leefgroep wordt het moeilijk om een wij-gevoel of affectieve band te ontwikkelen. Ook korte verblijven vormen een hinderpaal voor het creëren van groepscohesie.

Bij de meerderheid van de jongeren met beperkingen is het sociaal netwerk beperkt. Dit zou komen omdat ze te weinig zelfvertrouwen hebben om relaties en sociale contacten uit te bouwen. Veel jongeren hebben een negatief beeld over zichzelf. Het gaat hier zowel om een negatief beeld over het uiterlijk als over het karakter. Hierdoor krijgen ze een gebrek aan zelfvertrouwen en zelfzekerheid waardoor ze ook angsten hebben om contacten te leggen met anderen (D'Oosterlinck, Broekaert & Vander Haeghen, 2006). Ook in de instelling zijn vriendschappen niet evident, deels

omwille van de duur van het verblijf en een wisselende samenstelling van de leefgroep (Goderie e.a., 2004 in Meerschaert, 2008). Over het algemeen zijn de contacten met andere kinderen en jongeren van een leefgroep goed, maar worden ze niet altijd als echte vrienden beschouwd.

2.3 Relatie met familie

Van Hooste en Maes (2003) stellen dat het gezin beschouwd wordt als de meest aangewezen context voor het ontwikkelen van een 'veilige gehechtheidsrelatie' en 'affectieve geborgenheid'. Verder is in het gezin ook de ruimte voorhanden om kwaliteitsvolle ervaringen op te doen en voor het opbouwen van een band met andere gezins- en familieleden. Deze factoren bevorderen de ontwikkeling van een jong kind met een handicap (Maes & Demuyne, 2004).

Een belangrijke basis voor de psychosociale ontwikkeling is de relatie met de ouders. Het blijft zo gedurende de hele adolescentie en de jongvolwassenheid (Nusselder, 2008; Helsen, Vollebergh, Meeus, 1997). De ontwikkeling van relaties met leeftijdsgenoten en de psychische gezondheid zijn ook aan de psychosociale ontwikkeling gebonden. Vanaf de leeftijd van zestien jaar zijn, dan neemt de ouderlijke steun steeds af en de vriendensteun toe. Hoe meer steun jongeren van ouders krijgen, hoe minder emotionele problemen de jongeren ervaren (Nusselder, 2008).

Ouders blijven voornamelijk, ook als kinderen in de adolescentie meer en meer autonoom worden. Uit onderzoek bij tieners blijkt dat de moeder de belangrijkste adviseur is op vlak van persoonlijke relaties, gevolgd door vrienden en daarna vader. Als ze hulp nodig hebben op school is het de volgorde: vader, moeder, vrienden. Op vlak van vrije tijd staan de vrienden op de eerste plaats. De meeste jongeren oriënteren zich op hun ouders voor hun morele waarden, maatschappijopvattingen, schoolkeuze en aspiratie (Nusselder, 2008).

Jongeren met gedrags- en emotionele stoornissen die een instelling verlaten hebben, krijgen doorgaans steun van ouders, familieleden, vrienden, partner, burens en zelfs collega's. Deze steun kan gaan over financiële zaken en/of emotionele zaken en dergelijke (D'Oosterlinck, Broekaert & Vander Haeghen, 2006). De meeste jongeren met een beperking streven net als al hun leeftijdsgenoten naar het ideaalbeeld van 'huisje, tuintje, kindje, ...'. Jongeren die al een kind hebben, passen hun gedrag en levensstijl daaraan aan maar ze komen toch geregeld in moeilijke situaties terecht zoals alleenstaande ouder worden, een rechtszaak over het hoederecht van het kind meemaken en dergelijke. Als er problemen zijn dan kunnen de jongeren in dat geval vrij vaak terecht bij de directe omgeving (D'Oosterlinck, Broekaert & Vander Haeghen, 2006).

Over de relatie met broers en zussen is amper iets geweten. Maes en Demuyne (2003) wijzen op het belang van brussenwerkingen en de rol die een internaat kan spelen in de contacten met de familie. Ze benadrukken het belang van relatieopbouw of onderhoud met broers en zussen.

2.4 Woon- en leefomstandigheden na het verblijf

De woon- en leefomstandigheden van jongeren wordt bepaald door verschillende factoren. Er zijn enkele obstakels die jongeren tegenkomen op weg naar een stabiele leefsituatie na hun verblijf in een instelling. Uit onderzoek bij jongeren die begeleid zelfstandig wonen blijkt dat er praktische en financiële problemen zijn waarmee de jongeren te kampen hebben (Carrette & Verzele, 2006).

De zoektocht naar een woning voor kwetsbare jongeren is extra moeilijk in vergelijking met de gemiddelde jongvolwassene. Het is nog moeilijker voor jongeren die kiezen om begeleid zelfstandig te wonen. Die jongeren zitten meestal in een juridisch moeilijke positie om een huurcontract te tekenen. Dit komt omdat een huurcontract tussen een minderjarige en een huisbaas vernietigd kan

worden indien de ouders of voogd dat afwijzen (Dermaut, Meching, Mus, 2007). Volgens een onderzoek dat gevoerd is naar de moeilijkheidsgraad van het vinden van een woonst, zijn er bepaalde uitsluitingmechanismen die de toegankelijkheid van zowel de private als de sociale huisvestingsmarkt voor jongeren die begeleid zelfstandig wonen beperken. Één van die uitsluitingmechanismen is het beeld dat veel huisbazen hebben over jongeren die hulp krijgen bij het zelfstandig wonen door een instelling of via het OCMW. Het is een negatief beeld die men heeft en een reden om een woning aan jongere te weigeren. Die discriminatie wordt door veel jongeren als frustrerend ervaren (Carrette & Verzele, 2006).

Bij het zoeken naar een woning heerst de vraag wat betaalbaar is. De inkomsten van één op vijf jongeren bedragen minder dan 600 euro wat meestal lager is dan het leefloon. Bijna 6 op 10 jongeren beschikt maandelijks over een inkomen tussen 600 en 800 euro. Uit het onderzoek blijkt ook dat een huurprijs een onvoldoende indicator is voor de totale kost van het wonen (Carrette & Verzele, 2006).

Jongeren zijn meestal tevreden over hun woning. Zij zijn het meeste tevreden over het comfort en het type van de woning. De minpunten zijn volgens de jongeren de grootte van het huis en de huurprijs. Jongeren proberen dan ook hun woning in te richten volgens hun smaak zodat het een "echte" thuis wordt. Jongeren die voldoende privacy hebben zoals een eigen badkamer en een aparte slaapkamer zijn meer tevreden dan de anderen (Carrette & Verzele, 2006). Dit verwijst weer naar de privacy waarnaar jongeren snakken als ze ouder worden.

Veel jongeren beschouwen hun huidige huis als een tijdelijke oplossing en zoeken naar een huis dat aan hun behoeften beantwoordt. Zij zijn ook meestal te vinden voor een sociale woning. Drie kwart van de jongeren zou in een sociale woning willen wonen. Één op vijf is ook ingeschreven voor een sociale woning (Carrette & Verzele, 2006).

2.5 Werk

De overgang van het onderwijs naar werk verloopt voor een deel van de jongeren vlot. Voor anderen is de transitie tussen school en arbeidsmarkt allesbehalve eenvoudig. Een en ander heeft te maken met conjunctuur, vaardigheden en diploma's en perceptie van werkgevers en van de jongeren.

Laaggeschoolde jongeren hebben het moeilijker om een plaatsje op de arbeidsmarkt te veroveren. Het aandeel laaggeschoolde functies neemt alsmat af in de samenleving, de arbeiderssector krimpt in ten voordele van de dienstensector. Voor jongeren met een beperking is dit bovendien nog een groter probleem.

Jongeren met een beperking die in staat zijn betaalde arbeid op te nemen, hebben nood aan een veilige en sociale werkplek met een werkgever die bereid is om tijd te investeren in de begeleiding. Om hun zelfvertrouwen te vergroten, kennen zij een behoefte aan extra bevestiging en aanmoediging op hun werkplek (Van de Koppel, 2010).

Vele van deze jongeren hebben nood aan korte en bondige instructies die stap voor stap moeten worden aangeboden en uitgevoerd. Hierdoor krijgen de jongeren een beter en overzichtelijker beeld over het geheel en behouden ze controle over hun taken. Het is eveneens van belang dat de werkgever voldoende kennis heeft over de beperking van de jongere. Zo kan hij mogelijk het werk op maat van de jongere aanpassen (Kolenberg, 2009 & Van de Koppel, 2010).

Aan motivatie is er bij de meeste jongeren met een beperking geen tekort. Ze zien werken als een nuttige dagbesteding die structuur biedt en ze zien het ook als een mogelijkheid om meer betrokken te worden bij de maatschappij. Bovendien vinden ze dat werken hun ontwikkeling bevordert en dat

werken een positief effect heeft op hun welzijn (Kolenberg, 2009; Pilage, 2008; Van de Koppel, 2010).

Jongeren met beperkingen ondervinden echter moeilijkheden op de werkvloer. Ze hebben het meeste moeite met druk van buitenaf. Deze druk heeft voornamelijk gevolgen op de begeleiding van de jongeren. Wanneer de werkdruk en het tempo hoger wordt, hebben de werkgevers vaak minder tijd voor de begeleiding van de jongere. Maar ook de jongere zelf ondervindt last van een verhoogde werkdruk. Ze merken dat ze meer zelfstandig en sneller moeten werken wat stress met zich meebrengt. Jongeren met een beperking geven aan dat ze heel moeilijk met deze stress kunnen omgaan (Van de Koppel, 2010).

2.6 Vrije tijd

Als we de vrije tijd van jongeren willen bespreken, dienen we eerst een afbakening van de term “vrije tijd” te maken. Is vrije tijd de tijd dat de jongere niet op school zit? Hoort een studentenjob en huiswerk ook bij vrije tijd?

Er bestaat geen consensus over de invulling van vrije tijd bij jongeren. Vrije tijd kan namelijk bekeken worden vanuit verschillende invalshoeken en bestaat uit verschillende grote inhoudelijke categorieën zoals cultuur, sport, jeugdwerk en media. Deze categorieën kan men niet strikt gescheiden houden, ze lopen door elkaar (Huyge e.a. 2009).

Vrije tijd is bovendien een subjectief begrip. Vrije tijd is meestal elke activiteit waarin men zich vrij en ongedwongen voelt en waaruit men een zekere voldoening haalt. Het gaat dus om de eigen tijd waarin men zelf kiest wat men doet en dit ook leuk vindt (Mortelmans, Ottoy & Van Assche, 2002). Een andere omschrijving van vrije tijd is deze tijd dat jongeren geen schoolse of gezinsverplichtingen hebben.

Over de vrije tijd van jongeren weten we behoorlijk veel. Er zijn al verschillende bevragingen van jongeren geweest in het verleden omtrent de invulling en wensen van hun vrije tijd.

Drie activiteiten worden door tieners aan de top gezet. Deze zijn televisie kijken en computeren, muziek beluisteren en vrienden bezoeken. Wanneer we verder differentiëren naar geslacht en leeftijd, kunnen we concluderen dat er een verschil bestaat tussen de invulling van vrije tijd. Jongere tieners besteden het meeste van hun vrije tijd aan televisie kijken. Huyge e.a. (2009) toonden aan dat sport echter de “lievelingsactiviteit” was van jongeren in hun vrije tijd. De overige tijd besteden zij voornamelijk aan activiteiten zoals familie bezoeken, winkelen, huisdieren verzorgen, naar een sport- of jeugdbeweging gaan en gezelschapspelletjes spelen.

Oudere tieners geven aan dat ze meer vrienden bezoeken en uitgaan naar een dancing, cafe of jeugdhuis (Sinnaeve, Van Nuffel & Schillemans, 2004 & Huyge, et al, 2009). Bij hen neemt de vrijheid sterkt toe, ze richten zich meer op de peergroep. Wanneer we naar de leeftijd kijken, merken we dat hoe ouder men is, hoe minder men op voorhand plant (Mortelmans, et al., 2002). Ze hebben nood aan een eigen jeugdruimte waarin ze vrij kunnen experimenteren en waarin ze een identiteit kunnen ontwikkelen waarmee ze zichzelf een eigen plek geven binnen de maatschappij.

Jongens besteden meer van hun vrije tijd buitenshuis en in groep, gaan meer naar dancings, en houden zich vaker bezig met sport. Meisjes daarentegen lezen meer boeken, gaan meer winkelen, nemen vaker deel aan culturele activiteiten, spelen vaker een muziekinstrument en spelen meer gezelschapspelletjes. Ook wanneer men kijkt naar het onderwijsniveau van de jongeren, merkt men opmerkelijke verschillen. Zo blijkt dat jongeren uit het ASO meer tijd thuis besteden en meer naar jeugdverenigingen gaan. Jongeren uit het TSO of BSO besteden meer tijd buitenshuis en gaan meer naar dancings of op café.

Ook bij jongeren met een beperking zien we enkele verschillen. Zij besteden minder tijd aan prestatiegerichte vrije activiteiten en aan rondhangen. Wanneer ze dan wel een vrije activiteit kiezen, is dit vaak gekoppeld aan een gebrek aan georganiseerde alternatieven. Breedveld e.a. (2010) stelden vast dat jongeren met emotionele- en gedragsstoornissen minder vaak aan sport doen. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de jongeren minder geneigd zijn om leeftijdsgenoten op te zoeken. Het blijkt dus moeilijker voor kinderen en jongeren met een beperking om deel te nemen aan het reguliere vrijetijdsaanbod. Hoewel jeugdbewegingen een aanbod voorzien en een aantal andere organisaties in het middenveld zich richten op jongeren met beperkingen, is het aanbod voor deze doelgroep een stuk kleiner dan voor andere jongeren. Hierdoor is de geografische spreiding groter en wordt het ook moeilijker voor hen om deel te nemen. Hoewel jongeren in buso en bulo nog niet bevraagd op grote schaal zijn over hun vrije tijd, ervaren ze denkkelijk gelijkaardige vrijetijdspatronen als BSO jongeren. Een kwalitatieve bevraging wees alleszins in die richting (Huyge e.a., 2009). Ze hebben denkkelijk een lage aansluitingsgraad bij het georganiseerde aanbod.

Kinderen en jongeren brengen eigenlijk het meeste van hun tijd binnenshuis door. Behalve rondhangen en georganiseerde activiteiten, brengen jongeren ook veel vrije tijd thuis door. Hierbij zien we vooral een groeiende impact van de media. Jongeren luisteren steeds vaker naar muziek. Ook de GSM is een onontbeerlijk voorwerp van jongeren in hun vrije tijd. Steeds meer jongeren lezen tijdschriften. Jongens lezen dan voornamelijk sportmagazines en computerbladen, terwijl meisjes meer tienermagazines en roddelbladen lezen. Internet en computerspelletjes zijn ten slotte ook heel belangrijke vrijetijdsbestedingen van jongeren. Met name het chatten en sociale netwerksites wordt door de jongeren hoog aangeschreven als vrijetijdactiviteit (Sinnaeve e.a. 2004; Huyge e. a. 2009). Ondanks de grote mate aan tijd die ze eraan spenderen, geven kinderen en jongeren zelden of nooit aan dat dit 'lievelingsactiviteiten' zijn. Met nieuwe media omgaan vult de tijd tussen de favoriete bestedingen zoals sport en met vrienden spelen of samenzijn (Huyge e. a. 2009).

Hoofdstuk3

3 Onderzoeksmethode

3.1 Onderzoeksvragen, doelstelling en onderzoekspopulatie

Het onderzoek is een follow-up onderzoek van de jongeren die in Levenslust verbleven. De centrale doelstelling betreft het verkrijgen van inzicht in de evolutie van de jongeren en de impact van de begeleiding op hun verdere leven en de beleving ervan door de jongeren.

Met dit onderzoek proberen we een antwoord te vinden op volgende vraag: **Hoe ervaren jongeren de impact van hun verblijf in Levenslust op hun verdere leven, na het verlaten van het MPI?**

Het onderzoek wordt opgebouwd rond volgende onderzoeksvragen:

- Welke herinneringen roept het verblijf in Levenslust op bij de jongeren? Welke negatieve en positieve ervaringen worden verwoord?
- Wat zijn de huidige en leef-en woonomstandigheden van de jongeren?
- Wat is hun situatie op de arbeidsmarkt. Oefenen ze een job uit en welke hinderpalen ervaren ze hierbij?
- Hoe wordt de vrije tijd ingevuld en zijn er in hun perceptie mogelijkheden overgenomen waarmee ze in contact kwamen tijdens hun Levenslust-periode?
- Hoe is hun algemeen welbevinden?
- Hoe is de relatie met de familie, in eerste instantie ouders? Hoe is de relatie met vrienden? Met andere oud-bewoners?
- Hoe gaan ze om met levensbeschouwing?

3.2 Onderzoeksmethode

Met een kwalitatief onderzoek willen we inzicht verkrijgen in het betreffende thema of vraagstuk. Wanneer men gebruik maakt van een kwalitatief onderzoek werkt men niet met cijfergegevens, maar met gegevens die ervaringen en belevingen weergeven. Voor de verbetering en veranderingen van een bestaande situatie is een kwalitatief onderzoek beter geschikt, zeker in het geval er een ruime en diepgaande informatieverzameling is vereist.

We willen immers de belevingen en de ervaringen van de jongeren tijdens hun verblijf op het MPI te weten komen vanuit hun eigen leefwereld.

Als onderzoeksmethode werd er gekozen voor diepte-interviews. Deze keuze werd gebaseerd op de lage schrijf- en leescultuur van de jongeren. Vragenlijsten zouden te moeilijk zijn voor de jongeren

en geven geen goed beeld van de ervaring en de beleving. De interviews werden uitgevoerd aan de hand van een semigestructureerd vragenschema. Op deze manier had men structuur waardoor men over elk aspect vragen kon stellen, maar was er ook de mogelijkheid om bijvragen te stellen.

3.3 Looptijd

Het onderzoek nam in totaal 12 maand in beslag en werd ingedeeld in volgende fasen:

November-maart	Literatuuronderzoek en documentanalyse Ontwerp meetinstrumenten
April-mei	Afname en registratie interviews
Juni-September	Analyse
Oktober-november	Afronding eindrapport

3.4 Dataverzameling en verwerking

Populatie

De jongeren die in het MPI verblijven hebben een leeftijd van 6 tot 21 jaar. Zij hebben een gedrags- of emotionele problematiek en/of een lichtmentale handicap.

De populatie van dit onderzoek zijn alle personen die het MPI al verlaten hebben. Hieruit heeft men geopteerd voor een steekproef van jongeren die de laatste 10 jaar het MPI Levenslust hebben verlaten. Het gaat zowel om personen die vrijwillig, als om personen die verplicht waren het MPI te verlaten. Eveneens wordt er geen onderscheid gemaakt tussen personen die hun secundaire onderwijs hebben afgemaakt en jongeren die vroeger vertrokken zijn.

De contactname verliep in fasen. Het MPI opteerde in de eerste plaats voor een schriftelijke benadering via een briefuitwisseling. Van de brieven die het MPI verstuurd had, kwamen er meer dan de helft terug doordat het adres niet meer gekend was. Aangezien deze methode weinig resultaat opleverde heeft men op alfabetische volgorde telefonisch contact opgenomen met de oud-bewoners. Men is hiermee gestopt toen men ongeveer een 30-tal kandidaten had die mee wilden werken aan het onderzoek. Dit werd de nieuwe steekproef voor het onderzoek.

Tijdens het onderzoek werd duidelijk dat het een moeilijke doelgroep is om te bereiken. Alle personen werden door de onderzoekers gecontacteerd om een concrete afspraak te maken, maar niet iedereen was achteraf nog bereid om te participeren aan het onderzoek. Het gebeurde ook vaak dat er een afspraak werd gemaakt, maar de desbetreffende persoon niet kwam opdagen op het respectievelijke uur en plaats. Uiteindelijk bekwamen we een respons van 10 personen. Dit is, gezien het hoge aantal oud-bewoners erg laag. Uit ander onderzoek weten we echter dat het bereiken van oud-participanten uit kwetsbare groepen zeer moeilijk is (Huyge e.a., 2009, Coussée & Roets, 2011).

Het onderzoek is niet representatief voor alle oud-bewoners van het MPI. Dit is te wijten aan het feit dat er een respons is van 10 personen (het is eigen aan kwalitatief onderzoek dat representativiteit niet kan worden nagestreefd), maar ook dat de respons selectief is. Het betreft vrijwillige deelnames, dus enkel oud-bewoners die zich op de een of andere manier nog verbonden voelden met het MPI stemden toe tot een interview. Deze personen waren overigens, zoals verder zal blijken, allen vrij positief over het MPI. Negatieve opmerkingen en knelpunten werden gegeven, maar ze waren globaal genomen tevreden. De oud-bewoners gebruikten de interviews om te tonen hoe het nu met hen gaat, de meesten waren best trots op hun levenswandel en verwezenlijkingen. We vermoeden dat er dus een selectie-effect was op oud-bewoners die kenbaar wensten te maken hoe het nu met hen gesteld is en die zich nog verbonden voelen met het MPI, ook al zijn ze er al

lange tijd weg. Voor sommigen die weigerden veronderstellen we dat dit een teken van de regie over hun eigen leven is. Ze starten een nieuwe fase op en wensen niet meer terug te blikken, ze hebben er geen behoefte aan. De respons bestond uit een gelijk aantal mannen en vrouwen.

De interviews verliepen over het algemeen vlot. De meesten werkten goed mee en hadden voldoende te vertellen. Wat opgemerkt kan worden, is dat de gesprekken niet altijd privé werden gevoerd. Er waren telkens andere personen aanwezig in de ruimte zoals de moeder, vrienden, kinderen en dergelijke. Bij sommige vragen was de respons groot en heel uitgebreid. Bij andere vragen was dit niet het geval waardoor meer uitleg moest gegeven worden over de vraag of de vraag op een andere manier verwoord moest worden. Dit was bijvoorbeeld te merken bij de vragen over levensbeschouwing en waarden. Deze bleken te abstract te zijn, vele geïnterviewden begrepen ze niet (ook niet na herformulering). Er was weinig herkenbaarheid bij de oud-bewoners van aspecten die te maken kunnen hebben met levensbeschouwing en waarden.

Sommige vragen konden niet gesteld worden omdat ze niet van toepassing waren op de huidige situatie. Dit gebeurde bijvoorbeeld bij de vragen over de huidige woon- of werksituatie waarbij de rol van het MPI heel beperkt of niet van toepassing was omdat de meeste geïnterviewden het MPI al op jonge leeftijd hebben verlaten of terug naar het ouderlijke huis zijn gekeerd.

Wat er ook opviel was dat er moeilijk gesproken werd over negatieve ervaringen. Een aantal gebeurtenissen en levensloopomstandigheden bleken te gevoelig om over te praten. Dit waren geen ervaringen binnen het MPI, maar doorgaans uit de gezinssituatie.

Meetinstrument

Er werd gewerkt met een semi-gestructureerde interviewleidraad. Bij het opstellen van de interviewleidraad waren de onderzoeksvragen en het streven naar aanbevelingen de rode draad. Er werd in een eerste fase een testinterview afgenomen. Aan de hand van het testinterview werd de interviewleidraad verder aangevuld en gewijzigd.

De leidraad diende als voorstructureringsinstrument, maar werd nooit blindelings gevolgd door de interviewer. Afwijkingen en aanpassingen aan de teneur van het gesprek werden ingebouwd. De leidraad werd opgebouwd aan de hand van een reeks hoofdvragen, waarnaast mogelijke doorvragen waren genoteerd. Thema's die aan bod kwamen over hun verblijf waren de begeleiding, de materiële en niet-materiële ondersteuning, de omgeving, levensbeschouwing en de contacten met mede-bewoners. Verder was er ook aandacht in de gesprekken voor de thuisituatie en de context, de periode van hun verblijf en de huidige leefsituatie met een focus op vier grote domeinen: arbeid, gezin en sociale relaties, welzijn en vrije tijd. We vroegen hen tevens om te praten over zowel negatieve als positieve ervaringen en over de effecten van hun verblijf op hun latere leven.

Dataverwerking

Om de verzamelde gegevens te verwerken, baseerden we ons op werkwijzen uit het domein van de kwalitatieve onderzoeksmethodes. Het zoeken naar systematische patronen door vergelijking van het datamateriaal vormt de basis. Elk interview werd meermaals doorgenomen en aan de hand van een codeschema (opgesteld vanuit het analyseschema) opgedeeld. De proeftuinen werden daarna vergeleken op de kenmerken uit het analyseschema, zonder blind te zijn voor de concrete context van de afzonderlijke proeftuinen.

Voor de verschillende analysethema's werden matrixen of analysetabellen opgesteld met de kenmerken per oud-bewoner. Die werden in een volgende fase vergeleken met elkaar.

Als illustratie voor de analyseresultaten worden bij de rapportage van de resultaten enkele citaten opgenomen.

Hoofdstuk4

4 Resultaten

4.1 Ervaringen met de leefomgeving in het MPI

In het eerste deel van de resultaten gaan we in op de ervaringen en beleving van de oud-bewoners van hun verblijf in het MPI. Vooraleer wordt stilgestaan bij de resultaten, merken we op dat de verschillen in de herinneringen van de oud-bewoners behoorlijk groot zijn. De meesten zijn al ettelijke jaren weg uit het MPI, waardoor hun herinneringen deels zijn vervaagd. Voor een aantal bevroagden bleken de herinneringen vrij gemakkelijk op te halen aan de hand van concrete gebeurtenissen en voorvallen, voor anderen levert de periode in het MPI minder diepgravende herinneringen op. Een controle op de tijd die ze al uit het MPI weg zijn of de lengte van hun verblijf gaf geen verklaring voor deze verschillen. We schrijven ze eerder toe aan de taalvaardigheid (hun vaardigheid om over herinneringen te praten) en de capaciteit tot het vormen van een gedetailleerd mentaal frame van de beleving van het verblijf. De mate waarin de ervaringen worden opgenomen als herinnering heeft immers te maken met de intensiteit van de beleving en de capaciteit om belevingen te duiden.

4.1.1 Algemene beleving

Aan het begin van de gesprekken werd gepeild naar de **algemene beleving** van het verblijf. Er werd hen gevraagd wat ze in het algemeen denken van het MPI, zonder in detail te treden over bepaalde kenmerken. Wanneer de oud-bewoners van het MPI terugdenken aan hun verblijf, zijn ze er vrij positief over. De meesten beschrijven het als een **gelukkige tijd** waar ze graag verbleven. Ze geven aan vooral gelukkige momenten te hebben beleefd, het verblijf wordt globaal genomen als positief ervaren. Een van de oud-bewoners stelt het zo: *“De meeste mensen beseffen vrij laat hoe goed het daar wel niet was, ik ben blij dat ik daar terecht ben geraakt.”* Of nog iemand: *“het was anders dan thuis, als we thuis kwamen dan was ons moeder moeilijk. Dat was hetzelfde niet op het MPI. Er was veel te doen. Levenslust zoals je zegt. Leven en lust, er was veel te zien. Veel activiteiten, we maakten veel uitstapkes. ... Ik weet niet wat er van mij geworden zou zijn als ik daar ni had gezeten. Ons ma heeft ons daar laten zitten toen we 5 jaar waren dus. Er was gene weg niet meer voor haar en ja. Het MPI dat was mijn thuis hé, mijn familie hé. Dat is mijn familie geweest voor heel lang hé. Ja, zeker.”*

Enkelen brengen geregeld nog een bezoekje aan het instituut en zoeken nog actief contact op, omwille van de positieve ervaringen in het verleden. Geen van de bevroagde oud-bewoners betuigt spijt het MPI te hebben moeten verblijven, een van de bevroagden heeft met momenten zelfs heimwee naar de tijd in het MPI.

“Interviewer: Vond u het erg om weg te gaan?

Oud-bewoner (vrouw, 24): Ja ergens wel, en ergens niet. Ik was blij dat ik toch naar huis ben gegaan hé. Ik had mijn leeftijd al. Maar 8 jaar achterlaten is ni niks hé.

Interviewer: Als u daar nu terug naar kijkt, heeft u dan zoiets van ‘ik had daar liever niet gezeten’?

Oud-bewoner (vrouw, 24): Jawel, jawel, dat waren veel ervaringen hé. “

“Oud-bewoner (man, 28): Ik weet ni. Ik heb daar toch lang gezeten en dat is ook al lang geleden dus. Maar ik wilde daar weg. Ik wilde ook liever bij mijn mama zijn hé. Je laat wel veel vrienden achter en dat is niet leuk maar eens dat je daar weg was, had ik er geen problemen mee. Nu soms wil ik er nog naartoe gaan. Dan mogen ze van mij terug ne peuter maken en (zoef-geluidje) in het MPI steken. Ik zou daar echt terug naartoe willen gaan. Serieus. Waarom ni? Ik heb er lang genoeg gezeten om te zeggen wat ik er nu van vind. Nee, ik ben er 100% zeker van. “

Voor de meesten is een terugkeer naar de thuissituatie, of ze precair was of niet, of naar een zelfstandig leven wel altijd een ideaalbeeld. De thuisomgeving is en blijft voor de meesten een referentiepunt. Ze vergelijken er vaak mee, en verlangen naar een terugkeer, ook al is ze verre van ideaal. Dit betekent dat een instelling zoals een MPI, dat deels functies opvangt of overneemt van een gezin gedurende een periode, eigenlijk start vanuit een ongelijke situatie. Wat er in een tehuis of instelling ook gebeurt, hoe goed het ook functioneert, hoe gelukkig de kinderen en jongeren er ook zijn, ze verlangen bijna steeds terug naar het gezin.

In de meeste gesprekken werd spontaan verwezen naar het ruime aanbod aan **activiteiten en stimuli** in de vrije tijd bij de algemene vraag naar hun ervaringen. De meesten vertelden meteen dat er een groot aanbod van activiteiten was die je altijd bezighielden. Zo werd gesproken over paardrijden, zwemmen, voetballen, dansen, enzovoort. Ook het ruime **domein** met haar weide en tuin werd aangehaald. We leiden hieruit af dat hun ervaringen vooreerst teruggaan naar de toch wel unieke vrijetijdsmomenten. De kinderen en jongeren kwamen in contact met sport- en spel waar ze van thuis uit weinig tot geen aanbod aan hadden. Ook de zelfstandigheid en de ‘dingen die ze aan zichzelf hebben veranderd’ worden spontaan aangehaald. Voornamelijk **gedragsveranderingen** zien ze als een expliciet resultaat van het MPI, deze kleuren de positieve ervaringen in. Ze kregen tevens meer zelfinzicht.

Hoewel het merendeel een gelukkige tijd op het MPI vermeldde, waren er twee personen die met gemengde gevoelens zaten van in het begin van het interview. Één van de personen vertelde dat hij de leefgroepen in het begin wel leuk vond maar daarna niet meer. Toen de persoon 18 jaar was, zat hij ook met 14-jarigen in de groep en dat was “niet leuk” volgens hem. Het leeftijdsverschil was te groot, er waren andere interesses. De andere oud-bewoner geeft aan dat zij het MPI moest verlaten wegens het niet naleven van de regels. Ze wou dat ze haar nog een kans hadden gegeven, maar ook dat ze de tijd kon terugdraaien en de regels had gevolgd. In termen van patronen zien we hier een spanning tussen de vervangende ‘gezinsfunctie’ enerzijds en de meer formele organisatie waarin regels en opdelingen gehanteerd worden anderzijds (mogelijkheid tot verwijdering, een bepaalde leeftijdsstructuur en indeling, leefregels voor iedereen, ...). Beide jongeren die zich minder positief hebben uitgelaten hadden duidelijk problemen met de formele organisatie (structuur en regels), maar niet met de nabootsing van de gezinssituatie.

4.1.2 Vrijetijdsbesteding in het MPI

4.1.3 De betekenis van ‘vrije tijd’

In de literatuurstudie werd aangegeven dat er geen specifieke definitie bestaat van **vrije tijd**. Vrije tijd is een subjectief begrip en het hangt dus van persoon tot persoon af wat men als vrije tijd beschouwt (Sinnaeve&Schillemans, 2006). Ook in de interviews blijkt dit fenomeen zich verder te

zetten. Aan de jongvolwassenen werd de vraag gesteld: “Hoe werd de vrije tijd ingevuld in het MPI?”, zonder hierbij eerst een definitie van het begrip vrije tijd te schetsen. De jongvolwassenen mochten dus zelf het begrip “vrije tijd” invullen. De meerderheid van de geïnterviewde personen zien vrije tijd als alle activiteiten die ze zelf mogen kiezen, de leuke dingen die ze doen zoals de uitstappen, het sporten en de spelletjes. Ook de momenten op de eigen kamer worden bij de vrije tijd gerekend.

Enkele van de geïnterviewde jongvolwassenen zien vrije tijd echter als enkel de tijd dat ze niet in groep samen iets moesten doen. De tijd dat ze echt vrij voor zichzelf hadden, los van het aanbod. Dit is een interessant gegeven, want net die gezamenlijke invulling van vrije tijd is eigen aan een gemeenschapsleven zoals in een MPI.

En nog anderen zien dan weer vrije tijd als alle tijd die ze niet op school zitten. Zij aanschouwen auto’s wassen en strijken om zakgeld te verdienen ook als hun vrije tijd.

De verschillende opvattingen over het **begrip ‘vrije tijd’** kunnen een mogelijke verklaring zijn waarom de geïnterviewde personen een verschillende mening hebben over de beleving van deelaspecten van de vrije tijd in het MPI. De meerderheid van de jongvolwassenen geven in de interviews aan dat ze ruim voldoende en een leuke vrije tijd hadden in het MPI. Zij verwijzen vooral naar de activiteiten en de tijd op de kamer. Anderen vonden dat de activiteiten te veel in groep moesten gebeuren. Zij hadden graag wat meer tijd voor zichzelf gehad en definieerden vrije tijd als ongebonden en ongeorganiseerde tijd waarover ze vrij konden beschikken. Dit heeft vooral betrekking op de beleving van de latere tienerjaren.

*“Interviewer: En dan kort na je verblijf in het MPI, als je terug thuis woonde, hoe voelde je je toen?
Oud-bewoner (vrouw, 22): ...vrijer... je kan al eens iets gaan drinken enzo, dat gaat niet als je op internaat zit hé. Want ja, je zit er met allemaal samen en je doet al de activiteiten samen en je hebt al wel eens een beetje tijd voor je zelf, ma ja...”*

4.1.1 Het aanbod

Uit de interviews blijkt dat er heel veel verschillende activiteiten werden gepland op het MPI tijdens de vrije tijd van de jongeren. Zowel in de weekends, voor zij die bleven, als in de vakanties was er een ruim aanbod dat nog vrij goed gekend is bij de oud-bewoners. Het aanbod liet een blijvende indruk na, aangezien op dit vlak een groot contrast op te merken is met de thuissituatie (ouders kunnen deze variatie aan aanbod doorgaans onmogelijk aanbieden, het aanbod vrijetijdsactiviteiten voor deze doelgroep in de samenleving is bovendien beperkt). De meerderheid van de bevroegde jongvolwassenen geeft aan dat ze hun vrije tijd hebben leren plannen en nuttig te besteden in het MPI. Ze vertelden dat het MPI tips en voorstellen gaf wanneer ze niet wisten wat doen in hun vrije tijd. Het belang van de begeleiding is de orthopedagogische aanpak van het team om hen te gidsen in hun keuzes.

De oud-bewoners vertelden bovendien ronduit over het **aanbod**. Om de 3 weken werd er een uitstap gepland om met de hele groep samen te doen. Deze uitstap kon variëren van een middag zwemmen of een partijtje bowling tot naar de cinema, het shoppingcenter of de kinderboerderij gaan. Daarnaast waren er heel wat sportmogelijkheden op het MPI zoals paardrijden, voetbal en judo. Er werden regelmatig bosspelen of andere spelletjes georganiseerd. De jongeren mochten ook enkele uurtjes per dag naar televisie kijken. Enkele jongvolwassenen spraken over een kampeerreis of een reis naar Denemarken. Het aanbod was behoorlijk gevarieerd, de bevroegden wisten dit erg te appreciëren. Opvallend is dat de jongeren in het MPI toch veel en verschillende **sporten** beoefenden en dit positief vonden. In de literatuurstudie werd aangegeven dat jongeren met emotionele en gedragsstoornissen minder vaak aan sport doen. Deze jongeren zouden vaak minder geneigd zijn om leeftijdsgenoten op te zoeken om samen te sporten (Breedveld e.a. 2010). De

bevraagde jongeren zitten echter samen in het MPI waardoor het contact leggen met leeftijdsgenoten vlotter verloopt en ze dus gemakkelijker met sporten in contact komen.

Media spelen vandaag een grote rol in de vrijetijdsbesteding van jongeren. De GSM, muziek, het internet en de computer zijn middelen die niet meer kunnen ontbreken in de vrijetijdsinvulling van jongeren (Sinnaeve, e.a., 2004 & Huyge, et al., 2009).

Uit de resultaten van de interviews blijkt dat deze impact van de media voor de jongeren in het MPI veel minder van belang is. De jongeren moesten hun GSM afgeven tijdens de week en ze mochten maar enkele uren per dag naar televisie kijken. Hierbij moeten we wel een kanttekening maken dat de meerderheid van de bevraagde jongvolwassenen al enkele jaren het MPI verlaten hadden. De grote invloed van de media is pas later echt op gang gekomen. Wie nu nog contact heeft met het MPI geeft echter aan dat de nieuwe media een deel van de andere vrijetijdsbesteding heeft verdrongen als meer individuele en minder sociale tijdsbesteding.

4.1.2 Vergelijking met andere tieners

Uit divers vrijetijdsonderzoek blijkt dat tieners hun vrije tijd vooral ongeorganiseerd doorbrengen. De vrije tijd van de meeste Vlaamse tieners gaat uit naar televisie, computer, muziek, bij vrienden of met het gezin (naargelang de leeftijd) (Huyge e.a., 2009; Smits, 2004; Vettenburg, Elchardus & Walgrave, 2007).

Bij jongere tieners (10-13j) wordt sport met ruime voorsprong op andere activiteiten het vaakst genoemd als lievelingsactiviteit (Huyge e.a., 2009). Voetballen, dansen, zwemmen of sporten in het algemeen worden een groot aantal keer vernoemd bij een vraag naar hun lievelingsactiviteit. Multimedia-activiteiten zoals computeren en tv-kijken worden nagenoeg even vaak vermeld als sportactiviteiten. Een derde grote categorie bij jonge tieners betreft 'buiten spelen'. Voor oudere tieners (14-16) is niet sporten maar uitgaan de leukste vrijetijdsbesteding (ruim begrepen als buitenshuis gaan). Onder deze noemer vinden we antwoorden als 'weggaan met vrienden', 'winkelen/shoppen', 'naar de bioscoop' en 'uitgaan of op café gaan' en 'bij mijn lief zijn'. Duidelijk is dat de vriendengroep of *peer group* een heel belangrijke rol begint te spelen in de vrije tijd van deze leeftijdscategorie tieners (Garton & Pratt, 1991). Ook 'computeren' wordt veel vernoemd als lievelingsactiviteit. Heel vaak houdt dit het contact met vrienden in, meer bepaald 'chatten'. Dit bevestigt wederom de rol van vrienden in het vrijetijdsleven. Hiermee komen de multimedia-activiteiten waaronder ook tv kijken en gamen, op de tweede plaats in de vrije tijd van de oudere tieners. De sportactiviteiten zijn teruggevallen in de rangorde: waar ze voor veel van de jonge tieners nog de hoofdactiviteit waren, valt sport nu terug naar de derde plaats. Deze onderzoeksresultaten tonen aan dat hoe ouder men wordt, hoe meer men vrije tijd zelfstandig en ongeorganiseerd wenst door te brengen met peers. Ook bij kwetsbare groepen zoals buso-jongeren is de behoefte aan ongeplande vrije tijd met vrienden groot (Huyge e.a., 2009).

Uit deze resultaten leiden we af dat het aanbod van het MPI vrij sterk aansluit bij wat jonge tieners in het algemeen wensen in hun vrije tijd. Voor de oud-bewoners die hun oudere tienerjaren in het MPI zaten, merken we echter een belangrijk verschil in betekenisgeving van de vrije tijd op. Een deel van hen had, zoals reeds aangehaald, liever meer 'echte' tijd vrij gekregen om ongeorganiseerd door te brengen. De druk die uitgaat van groepsactiviteiten was voor hen te veel. Het goed gestructureerde aanbod belemmert de wens naar hangen en naar meer informele dingen.

Er wordt echter tevens door een van de geïnterviewden vastgesteld dat in het MPI met fasen van toenemende zelfstandigheid en vrijheid wordt gewerkt. Hoe hoger de fase, hoe meer vrijheid ze kregen. In fase 1 mochten ze niets alleen doen en kregen ze heel weinig vrijheid, alles gebeurt in groep. In fase 2 kregen ze al wat meer vrijheid en mochten ze af en toe iets gaan doen met een kleine groep vrienden. En in fase 3 kregen ze veel vrijheid en mochten ze alles alleen doen en de

weekplanning zelf maken. Er is dus zeker **sprake van een groei naar zelfstandigheid in de vrije tijd binnen het aanbod van het MPI, maar sommige oud-bewoners hadden toch meer behoefte aan vrije tijd alleen dan mogelijk was in de 'fase' waarin ze zich bevonden**. Ze ervoeren de fasen blijkbaar niet altijd zoals ze bedoeld zijn. Het moeten deelnemen aan groepsactiviteiten was bovendien afhankelijk van de begeleiding, we komen hier nog op terug bij de bespreking van de regels en afspraken.

4.1.3 De omgang met begeleiding

De persoonlijke begeleiding werd door bijna iedereen globaal genomen als positief ervaren. De ondervraagde personen vertelden dat ze altijd terecht konden bij een begeleider of opvoeder. Een gemakkelijke omgang met de begeleiding heeft een zeer positieve invloed op de beleving van jongeren, zo bleek reeds eerder uit een studie van Audenaert (2008).

De oud-bewoners van het MPI vertelden dat bepaalde begeleiders echt in **vertrouwen** genomen konden worden: alles wat de oud-bewoner vertelde bleef tussen hem/haar en de begeleider. De begeleiders stonden eveneens *"altijd klaar voor hen"*, vertelt een oud-bewoner. Ze zochten mee naar oplossingen voor de problemen die jongeren ervoeren. Over de **hulpvaardigheid** en **toegankelijkheid** van een deel van de begeleiding bestaat geen enkele twijfel. Begeleiders waren doorgaans **vriendelijk**. Één persoon deelde mee dat hij in het MPI veel liefde kreeg, die hij thuis miste. Een andere persoon vertelde dat de begeleiding streng maar rechtvaardig was. Aan persoonlijke aandacht had geen enkele bevragee een tekort.

"Interviewer: Maar dus algemeen over je verblijf, denk je er graag aan terug?"

Oud-bewoner: Ja!

Interviewer: Wat maakt dat je er zo positief aan terug denkt?"

Oud-bewoner: ... ja misschien... ik zat er wel graag...

Interviewer: En waarom?"

Oud-bewoner: hmm ...

Interviewer: Deden ze leuke dingen? Of de contacten met de andere jongeren?"

Oud-bewoner: Ook wel de goede contacten met de opvoeders..."

Müller (2010) omschreef in zijn onderzoek dat een deel van de ondervraagde jongeren een goed contact had met de begeleiders. Met de ene begeleider konden sommigen beter opschieten dan met een andere begeleider. Dit is een sterke overeenkomst met de antwoorden van de oud-bewoners van het MPI. Zij omschreven eveneens dat ze met de ene begeleider een beter contact hadden dan met sommige andere begeleiders. Het was vaak een kwestie van **persoonlijkheden** die al dan niet bij elkaar aansloten, soms ook van een gebrek aan **betrokkenheid** of empathisch vermogen van de begeleiding volgens hen.

"Interviewer: En de begeleiding op het MPI, kon je goed overweg met de begeleiding, was er een positief contact?"

Oud-bewoner: Allé met het ene wat beter dan met de ander. Bij de ene ging dat goe en bij een ander minder goed. Ja eigenlijk ja dat is karakterieel. Het is van persoon tot persoon."

"Oud-bewoner (man, 22): Ja, omdat ik alle ja achteraf bekeken heb ik een beetje mensen bekeken en gezegd eigenlijk zijn er meer slechte opvoeders dan goede opvoeders. En ja zij zijn niet slecht van karakter ofzo ma ja ik weet het ni, dat was juist dat zij het voor het geld doen, dat zij daar gewoon hun jobke gemakkelijk doen en weg zijn zij. De meeste opvoeders komen meestal van een uit een normaal gezin en en ja dat is moeilijker om te begrijpen."

De bevragee gaven aan dat **participatie** in beslissingen mogelijk was en dat ze het gevoel kregen dat ze mee inspraak hadden binnen een aantal vastgelegde grenzen. Een oud-bewoner vertelde dat

hij samen met nog iemand de bewonersraad in het MPI heeft opgericht. In deze bewonersraad kan elke bewoner zijn mening kwijt en zal er rekening mee gehouden worden. De begeleiders hielden vaak rekening met de mening van de oud-bewoners in het MPI. Wanneer je een serieuze mening had en anderen stonden er mee achter, werd er rekening mee gehouden. Er werd altijd een tussenweg gezocht waar de meesten zich goed bij voelden. Wanneer het over rekening houden met elkaars mening gaat was één persoon totaal niet tevreden. Zij vertelde dat de begeleiding helemaal geen rekening hield met haar mening. Meer wou deze persoon er niet over kwijt.

De begeleiders gaven ook genoeg **informatie** in verband met de regels, persoonlijke hulpverlening, en dergelijke. Alle oud-bewoners gaven aan dat ze altijd vragen mochten stellen en dat de regels duidelijk waren gecommuniceerd (bijvoorbeeld in een bundel aan het begin van het jaar). De toepassing van de regels verliep echter verschillend naargelang de begeleiding.

Bijna alle ondervraagden gaven aan dat altijd minstens één iemand van de begeleiding naar hen luisterde bij problemen. Twee bevroegden (een vrouw en een man) gaven aan dat je het beste met een **vrouw** over problemen kon praten. Zij zouden beter kunnen luisteren dan mannen. De verklaring hiervoor is dat vrouwelijke begeleiders volgens hen een zachtere aanpak hebben en eerder gericht zijn op het emotionele aspect van een persoon. Verder werd nog een opmerking gemaakt over de leeftijd van de opvoeders. Volgens een van de geïnterviewden is bovenop de geslachtsverdeling van de opvoeders hun leeftijd en ervaring van belang. Zij gaf aan dat de jonge opvoeders te weinig ervaring hadden om met hen om te gaan en dat ze daardoor strenger waren om situaties onder controle te houden.

“Interviewer: Vond je dat de begeleiding vriendelijk was tegen jou?”

Oud-bewoner (vrouw, 23): Ja.

Interviewer: Hoe merkte je dat?

Oud-bewoner (vrouw, 23): wat ik wel gemerkt heb is dat de jonge gasten, de jonge opvoeders, teveel denken van ‘ik ben hier de opvoeder, het zijn hier mijn regels en je gaat hier naar mij luisteren!’. Ze voelden zich duidelijk meer en beter. Dat vind ik wel.

Interviewer: En dat was vooral bij de jongere opvoeders?

Oud-bewoner (vrouw, 23): Ja! En meer naar de mannen toe! En ik vind dat ze zo’n pose niet moeten aannemen en dat ze er niet thuis horen! Er zitten daar gasten van 17 of 18 jaar en die opvoeder is dan maar 3 of 4 jaar ouder, ik vind dat het daar niet past. Ik vind het niet juist als ze zich beter voelen, ze zijn niet meer dan een ander hé. Ok, er zijn regels waar we ons aan moeten houden, maar voor hen gelden ook regels. “

4.1.4 Regels, afspraken en hun naleving

Elke instelling, maar ook elk gezin, heeft **leefregels**. De aard van de regels en de omgang ermee (de regelnaleving) zijn in de loop der tijden sterk gewijzigd. Waar vroeger regels en afspraken werden nageleefd in een gezin op basis van een bevelshuishouding, evolueerde dit naar een onderhandelingshuishouden. Met kinderen en jongeren wordt vandaag meer en meer onderhandeld over grenzen, regels en de consequenties bij overtreding. Deze evolutie zien we op allerlei levensdomeinen. Met de goedkeuring van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind is het thema ‘recht op participatie’ op de agenda geplaatst van verschillende bestuursniveaus en sijpelde het door naar een grote verscheidenheid aan organisaties. Het is maatschappelijk aanvaard, hoewel er sterke verschillen zijn tussen gezinnen en organisaties, dat met kinderen en jongeren tot op zekere hoogte wordt overlegd. Ook binnen het MPI is inspraak en participatie mogelijk. Enkele jaren terug, in de periode dat de bevroegde oud-bewoners verbleven in het MPI, was er al de mogelijkheid om via groepsgesprek of de bewonersraad inspraak te krijgen. Dit wordt door de meeste oud-bewoners geapprecieerd. Men erkent dat er in grote mate een **overlegcultuur** heerst

(met grenzen). Vermoedelijk komen veel van de kinderen niet uit een onderhandelingsgezin, voor velen was het overleg en de praatcultuur een nieuwe ervaring.

"Oud-bewoner (vrouw): ... er werd wel altijd veel gepraat... en in het begin van de week waren er altijd groeps gesprekken en dan werd er wel altijd uitgelegd hoe de week in elkaar zou zitten enzo. En als we dan bijvoorbeeld donderdag zouden gaan zwemmen, dan wisten we ook wel dat er altijd iets tussen kon komen omdat bijvoorbeeld een andere leefgroep ook de bus nodig had, maar dat waren dan dingen die we samen bespraken. Soms was dat wel teleurstellen omdat je er naar uit keek, maar er zijn nog andere leuke dingen die je kan doen."

"Oud-bewoner (man): Ja, heel veel persoonlijk aandacht ja. Je moest ook soms naar het bureau gaan, als je veel te veel van uwe tek hebt gemaakt was dat van 'hup naar het bureau!'. Maar dat was niet bureau waar dat ze eens goed kwaad op u konden zijn of waardat ze op uw vingers gingen tikken, dat was vooral om eens de luisteren van 'waarom doede nu zo? En wat scheelt er?'."

Vandaag zou de inspraak te sterk zijn en de naleving van regels minder strikt worden opgevolgd volgens een van de bevrageerden. Hij vertelde dat het MPI over het algemeen veel minder streng is dan vroeger. Er heeft een **versoepeling van regels** plaatsgevonden de afgelopen jaren in het MPI. Aan tafel blijven zitten tot iedereen gedaan had met eten was een regel die vroeger toegepast werd, vertelde deze oud-bewoner. Hij gaat nu geregeld terug naar het MPI en merkt op dat deze regel niet meer bestaat. Zo mogen de jongeren ook hun gsm bijhouden en zijn ze vaker onbeleefd tegen de begeleiders. Eveneens vertelde hij dat wanneer zij vroeger onbeleefd waren, ze straf kregen. Nu doen de begeleiders er minder aan. Voor deze oud-bewoner is de afbrokkeling van het gezag van de begeleiding en het gebrek aan respect door de huidige bewoners een jammere zaak. Een andere oud-bewoner gaf ook aan dat er een te verregaande versoepeling van regeltoepassing en vervaging van grenzen is opgetreden.

"Oud-bewoner: Maar nu mogen de jongeren te veel. Vroeger als ze stop zijn, dan stopte het en was het gedaan me tegendraads te doen. Nu luisteren ze niet meer. Als je de jongeren nu een tik zou geven, ben je je job kwijt. De opvoeders van nu doen niet veel, heel anders dan vroeger. Ze zouden veel strenger mogen zijn. Vroeger hadden wij ook wel eens een pintje teveel gedronken en waren we zat. Maar als ze nu zat zijn, halen ze vanalles uit en worden ze met de combi gebracht."

Beide bewoners hebben nu nog af en toe contact met het MPI.

De helft van de ondervraagden geeft alvast aan dat hij/zij de afspraken en regels in het MPI acceptabel vonden. Dit kan vergeleken worden met de studie van Baudoncq (2008) waarin beschreven staat dat regels en afspraken in begeleidingstehuizen grotendeels aanvaard worden. Net zoals in een thuisomgeving accepteren ze dat er bepaalde regels zijn waar ze zich aan dienen te houden, of ze ermee akkoord gaan of niet. Sommige oud-bewoners vermeldden dat de regels en afspraken in het MPI duidelijker waren dan in hun thuissituatie. Bijvoorbeeld: *"je moet hun regels volgen hé... allé ja... als je thuis bent kan je doen wat je wilt, maar daar heb je hun regels..."* (vrouw, 22). Niemand had echt problemen met de **aard van de regels**, eerder met de consequentie in toepassing en de gevolgen bij regelovertreding. Alleen het uur om te gaan slapen werd door enkelen in vraag gesteld.

Enkelen geven aan dat ze de regels toen veel te streng vonden, maar zijn nu blij dat ze zo streng waren. Een bewoner zegt het volgende: *"Dat wij heel veel deden dat is bij me bij gebleven, ik zat daar niet slecht waar ik gezeten heb. Je vind dat wel erg als je op u plaats gezet wordt maar ergens is dat wel niet slecht hé"* (man, 22). In een onderzoek van Jansen en Feltzer (2002, in Baudoncq, 2008) geeft men aan dat jongeren de afspraken en regels tegen het einde van de hulpverlening meestal goed beginnen te aanvaarden.

Anderen vonden dan weer dat het MPI niet streng was. Ze hoorden wel binnen de lijnen te lopen, maar die vonden ze breed genoeg. Eens je iets deed “buiten de lijnen” kon je straf verwachten. Enkele voorbeelden van straffen bij **regelovertreding** waren: vroeger naar je kamer en kuisen. Één persoon gaf aan dat je uit al deze afspraken en regels nieuwe dingen kon leren.

Een andere bewoner vertelde dat de straffen strenger zouden mogen zijn. De straffen die werden gegeven zoals vroeger naar je kamer gaan, haalden weinig uit. Je mocht dan gewoon op je kamer zitten en ze keken niet meer om naar jou. Dit had te weinig effect om door te dringen tot de jongere, een andere strafvorm zou beter zijn geweest. Afzondering of op de kamer zitten is voor sommige jongeren immers een welkome vlucht uit het groepsgebeuren en geen straf.

Eén oud-bewoner gaf een voorbeeld van een fysieke straf. Hij vertelde ons dat hij een keer in het gezicht geslagen is geweest door een begeleider. Hij heeft er toen tegen niemand iets over gezegd, maar vond dat dit niet kon. Hij sprak de begeleider hier zelf wel op aan. Het was een eenmalig geval.

Het beeld dat we kunnen afleiden over de **regelnaleving** is erg verschillend voor diverse bewoners. We stellen vast dat voor een aantal de regels te sterk moesten worden gevolgd, dat één iemand een strengere aanpak prefereerde en dat voor een aantal de manier waarop met regels werd omgegaan prima was. Waar wel enkele opmerkingen over kwamen, waren de verschillen in strafbeleid en grenzen van de begeleiding. Blijkbaar bestond er een verschil tussen de naleving van regels onder de begeleiding en was ze onvoldoende consequent. Bepaalde begeleiders waren minder streng en lieten bijvoorbeeld toe dat wie geen zin had om deel te nemen aan een activiteit dit niet hoefde te doen, anderen hanteerden een strikt kader. Verschillen in stijl van de begeleiders op vlak van regelnaleving zorgde voor wat ontevredenheid en onrust, vooral tijdens de weekends.

“Oud bewoner (vrouw, 22): Ja, dat was dan meer in het weekend. In het weekend zijn ze wel met minder kinderen, maar dan zijn ze toch strenger. Ik weet niet of het nu nog zo is, want nu is het allemaal wel al veranderd enzo, maar ik vond ze in het weekend wel streng.

Interviewer: Te streng?

“Oud bewoner (vrouw, 22): Ja, te streng. Ik heb het dan wel meer over de weekends waar je echt verplicht werd om die activiteiten mee te doen. Bijvoorbeeld, ik doe dat niet graag voetbal. Maar dan waren er van die opvoeders die zeiden van het is nu die activiteit en je doet mee. Ma ja, dan sta je er eigenlijk op dat veld te niksen omdat je toch moet meedoen. Nee, dat kan bij mij niet. Ofwel loop je weg.”

Ook favoritisme, of de subjectieve perceptie ervan door de ogen van de jongere of het kind, bleek een probleem voor enkelen. Zo vertelt een van de oud-bewoners dat er begeleiding was die anderen voortrok en hen benadeelde. Dit is zeker in het kader van kwaliteitszorg een belangrijke vaststelling. Het belang van de begeleiding is groot.

“Oud-bewoner (man, 28): Wat ik me soms wel beklag is dat ik de weekend moest blijven en dat ik dan juist een opvoeder had die en pik op mij had. Dat was een opvoeder die ons gewoon ni kon uitstaan. Die kon ons gewoon niet uitstaan. We werden gestraft zonder dat andere gestraft werden die hetzelfde gedaan hadden. Die kon ons gewoon niet uitstaan. Dat waren de slechte dagen dat ik had meegemaakt op het MPI. Ik heb er ook met een andere begeleider mee gepraat en ze mogen dat ook allemaal weten van mij. Die deed enkel de weekends die stomme opvoeder, het was gene gemakkelijke zenne. Die kon ons gewoon niet uitstaan. Maar dat was normaal niet onze opvoeder voor het weekend, dat was normaal iemand anders. Maar soms kan onze opvoeder ni en dan werd die vervangen door de andere hé. Als ik dan thuis kwam, was ik aan het bleiten, want ik kon dat echt niet meer uithouden hé. Dat is zo mijn enigste negatieve ervaring. Dat is het enige slechte dat ik te vertellen heb over een opvoeder. Er zijn natuurlijk ook opvoeders die meer doen dan een anderen hé. Soms hebben ze dan ook hun favorietjes hé. Dat hebben ze zeker. Dat weet ik 100% zeker! Een kind dat kalmer is en liever, gaan ze ook liever hebben hé dan ene die het uithangt hé. Maar dat mag ook ni gedaan worden hé. Eigenlijk zouden ze meer aandacht moeten hebben voor degene die lawaaijer is dan dan voor degenen die al kalmer is. Die moogde dan gerust laten zitten hé. “

4.1.5 Ondersteuning

Om de leefomstandigheden te beschrijven geven we een beeld van de mate waarin de oud-bewoners materieel of niet-materieel worden ondersteund.

De meeste personen kwamen op **materieel** vlak niets te kort. Eén persoon vertelt dat in zijn tijd er nog geen kabel-tv of internet was in het MPI, maar dat het niet gemist werd. Iemand anders vertelt dat er wel internet en kabel was. Deze laatste persoon is nog maar een jaar uit het MPI. Een andere oud-bewoner vertelt dat ze zoveel hadden op het MPI, dat zij dat nooit aan haar kinderen zou kunnen geven. Zo was er een groot aanbod aan knutselmateriaal en sport- en spelmateriaal.

Sommige oud-bewoners vonden dat het MPI wel wat geld mocht bijleggen om spullen voor school te kopen, omdat ze dit naar eigen zeggen van hun zakgeld moesten betalen. Wanneer er uitstapjes gedaan werden en ze hadden geen geld konden ze daarvoor geld verdienen in het MPI. Niet iedereen vond dit echter een goed idee. Als ze een extra centje willen verdienen moesten ze ervoor werken. Een en ander heeft uiteraard te maken met de financiële thuissituatie van de kinderen en jongeren. De meeste bevroegde oud-bewoners waren afkomstig uit een vrij kwetsbaar milieu, maar gaven aan geen specifiek gebrek aan materiële voorzieningen te hebben gehad in het MPI. De meesten waren erg tevreden over het aanwezige materiaal, de kledij, ... Voor hen was het bovendien als kind of als jongere niet duidelijk wat werd betaald door het MPI en wat door de ouders.

“Interviewer: En vond u dat u iets tekort kwam? Was er genoeg materiaal?”

Oud-bewoner (man, 28): *Ja, alles wat we mochten hé. Kleren, schoenen, alles. Die wisten dat we problemen hadden met onze moeder en dat al het kindergeld daarnaar toe ging, naar het MPI hé. Dat is dan ook normaal dat ze dan op die manier veel gaven. We kregen kleren, brantano-schoenen. Dan moest mijn moeder dat niet nog eens kopen hé. Nu is dat met €180 alles gedaan. Maar dan was ook alles in orde. En het eten daar toen dat was ook veel te lekker hé. 's Morgens, 's middags, 's avonds lekker eten.”*

De meeste tienerkinderen hebben in hun thuisomgeving een eigen slaapkamer, zo blijkt uit onderzoek. Voornamelijk de meest kwetsbare groepen in de samenleving slagen er moeilijk in om hun kinderen een eigen slaapruiimte te bieden. In het MPI is het onmogelijk om elk kind al van op jonge leeftijd een eigen **kamer** te bieden, slechts op oudere leeftijd hebben de bewoners kans om een eigen kamer te verkrijgen. Eén persoon had een eigen kamer, waar hij toch alleen kon zijn en zo privacy kreeg. Een andere persoon deelde een kamer met anderen, maar dat stoorde niet. Zo kon je 's avonds en 's nachts nog stiekem praten wanneer je eigenlijk al hoorde te slapen. De meeste van de bevroegde oud-bewoners verlieten het MPI echter voor ze een eigen kamer hadden.

Het merendeel van de ondervraagden is weinig tevreden over de **privacy** die ze kregen in het MPI. Ze gaven aan dat jongens en meisjes, die in de lagere school zaten, samen moesten douchen. Ze wilden dit gescheiden doen, zodat jongens en meisjes apart zouden douchen. Wanneer iemand zich aan het omkleden was in de kamer, kwam er vaak ineens een begeleider binnen. Dit gebeurde soms ook als iemand een douche nam. Dit kan vergeleken worden met het onderzoek van Baudoncq (2008). Hierin werd vermeld dat je zomaar in iemands kamer kon binnenlopen, wat voor veel frustraties zorgde. Het is onmogelijk om zich af te sluiten van anderen, dit blijkt een knelpunt te zijn zowel uit het onderzoek van Baudoncq (2008) als in het MPI. In gezinnen wordt vandaag wel getolereerd dat ouders dit doen, ook de bevroegde jongvolwassenen maken een onderscheid tussen wat ouders zouden mogen en wat een opvoeder mag. Ze verwachten meer privacy in het MPI dan in de thuissituatie op een aantal persoonlijke vlakken zoals lichamelijke en het beschikken over een echte eigen ruimte waar ze ongestoord kunnen zitten. Dit verlangen wordt volgens hen te sterk geminimaliseerd in het verplichte gemeenschapsleven.

Een andere oud-bewoner vertelde dat hij de kamer deelde met enkele leerlingen. Wanneer ze in het weekend naar huis gingen, kwam er een andere leefgroep daar slapen en konden ze tussen je spullen zoeken. Zo werden er dan ook enkele spullen gestolen.

De deur van de kamers moesten altijd openblijven. Je mocht met niemand van de jongeren zomaar op de kamer zitten. Dit mocht wel met familieleden en dan mocht de deur ook gesloten worden, om toch wat privacy te hebben.

“Oud-bewoner: *Allé, ge hebt uw leeftijden hé. Je wordt ouder en ouder en dan wil je wel eens wat meer privacy. Maar dan mocht ook meer doen. Je moest ook laten zien dat je het waard was hé. Als je je goed gedroeg mocht je meer. Er zaten ook wel eens heel moeilijke kinderen ook hé. Die durfde soms ook wel eens weglopen hé. Maar zij moesten de privacy ook wel afbakenen. Ze mocht niet teveel loslaten hé. Want ja, als er dan iets gebeurt is het de schuld van de opvoeders hé.”*

De **niet-materiele ondersteuning** nam verschillende vormen aan. Twee vormen van ondersteuning of begeleiding worden in de interviews vermeld: de therapie en de gewone begeleiding door opvoeders. Op de gewone begeleiding gingen we reeds in in een vorige paragraaf. Wat betreft de therapeutische begeleiding werd door de oud-bewoners weinig verteld, ze haalden dit amper aan in de gesprekken. Hun aandacht en herinneringen gingen eerder naar de opvoeders dan naar de therapie.

“Interviewer: Vond u dat u genoeg aandacht kreeg?
Oud-bewoner (vrouw, 24): *ja want ik kreeg ook therapie, dat was in het witte huis, en de lagere week kreeg ik om de week therapiesessies. Toen was dat wel goed.”*

4.1.6 Sociale relaties met mede-bewoners

Alle geïnterviewden vertelden ons dat ze met de ene medebewoner beter overeen kwamen dan met de andere en dat het altijd wel zo zal zijn. De ene jongvolwassene had meer contact met de medebewoners en een andere jongvolwassene was eerder op zichzelf en was niet bepaald met de groep bezig. Dit hangt volgens hen vooral af van het karakter van de bewoners. Als een persoon eerder extravert is aangelegd, zal deze meer openstaan voor nieuwe contacten. In tegenstelling tot iemand die introvert is, die zal meer gesloten zijn en niet geneigd zijn om initiatief te nemen om contacten te leggen.

Bepaalde kinderen en jongeren hadden onderling conflicten, maar de oud-bewoners spraken zelden in negatieve termen over anderen. Het algemene gevoel is dat ze behoorlijk veel vrienden hebben gemaakt, die ze jammer genoeg nu amper nog terugzien (zie ook 4.2.3).

4.2 Contacten met de omgeving

4.2.1 Contact met familie tijdens het verblijf en vandaag

Uit de literatuurstudie (Pels, 2004) is gebleken dat jongeren over het algemeen een grotere psychologische afstand hebben tot hun vader dan tot hun moeder. Ook de interviews met de oud-bewoners van het MPI bevestigen dat de minderheid van de geïnterviewden momenteel een beter contact met hun vader hebben dan met hun moeder. Bij sommigen wordt de vader niet eens vermeld in het interview. Er waren enkele anderen waarbij (er) één of beide ouders reeds overleden zijn of waarbij er nooit contact is geweest met een van de ouders (vader of moeder verliet het gezin toen ze nog jong waren).

Jongeren geven wel steeds blijk van hun verbondenheid en loyaliteit met hun ouders (Pels, 2004). Ook de oud-bewoners verwijzen naar de ouderlijke situatie als een ideale situatie om naar terug te keren. Hun band met (een van) de ouders primeert, ondanks een problematische gezinssituatie in bepaalde gevallen.

Op vlak van het contact met de ouders ervaren de meeste geïnterviewden een verbetering tegenover vroeger, toen ze nog in het MPI verbleven. Een verklaring hiervoor kan zijn dat het MPI een invloed heeft op het contact maar volgens de geïnterviewden is dit niet het geval. De resultaten van dit onderzoek geven weer dat de meerderheid vindt dat het MPI geen invloed had op het contact met hun ouders of dat ze dit alleszins niet kunnen onderscheiden.

Enkele geïnterviewden zijn van mening dat dankzij het MPI er meer gesprekken werden gehouden met de ouders, omdat ze in het MPI werden opgevolgd. Er werd een schriftje bijgehouden waar hun gedrag in genoteerd werd van tijdens de week en het weekend, en dit werd besproken.

Enkelen van onze onderzoeksgroep oud-bewoners van het MPI beweerden dat de ouders in het oudercontact betrokken werden en dat er huisbezoeken gebeurden, indien het MPI dit nodig vond. De meeste oud-bewoners gaven aan dat ze elk weekend naar huis gingen. Vanuit het MPI kregen ze de mogelijkheid om naar hun ouders te telefoneren. Ook mochten ze hun familie in de vakantie bezoeken en mochten ze tijdens de schoolweek 's avonds naar huis. Ze konden hun ouders in het weekend zien, tenzij ze "*verplicht werden*" op het MPI te (ver)blijven. Het was dus ook mogelijk dat enkele jongeren in het MPI verbleven tijdens de weekends. De reden hiervoor vonden de jongeren onduidelijk, want ze wisten vaak niet of dit vanuit het MPI beslist werd of dat de ouders niet wensten dat ze naar huis kwamen.

Sommige van de ondervraagden ervoeren dat de begeleiding van het MPI het contact met de ouders stimuleerde. Een gelijk aantal vond dat dit juist niet gestimuleerd werd. Anderen hadden hier geen mening over. Zij vonden dat ze zelf mochten kiezen of ze hun ouders contacteerden of niet. Ook zijn zij er nog steeds van overtuigd dat dit de beste methode was. Deze jongeren wensten zich niet te laten overhalen om contact op te nemen. De begeleiders hebben hen nooit verplicht om op vaste tijdstippen contact te nemen.

Uit onze interviews blijkt dat de meeste oud-bewoners tijdens hun verblijf in het MPI contact hadden met andere familieleden. Onder het begrip 'andere familieleden' bedoelen de geïnterviewden: iedereen van de familie buiten hun ouders, bijvoorbeeld: broer, zus, meter, tante, oma, nichten enzovoort. De minderheid van de onderzoeksgroep had vroeger enkel contact met hun broer(s) en/of zus(sen) die samen met hen op het MPI verbleven of hadden helemaal geen contact met hun familie. Opmerkelijk is dat 'de meter' meermaals vermeld werd. Deze blijkt een betekenisvolle figuur te zijn voor vele oud-bewoners.

De ene helft van de geïnterviewden beweert dat ze geen verschil merkten met hun situatie vroeger tegenover nu. De andere helft zei dat er wel een verschil was met hun huidige situatie en vroeger. Qua contacten met de ouders is er een verbetering op te merken, de contacten met andere familieleden zijn echter meestal in de negatieve zin veranderd. Ze namen sterk af. De redenen voor het gebrek aan contact met familieleden waren verschillend: van 'persoonlijke voorkeur' tot 'misopvattingen en conflicten' en 'door omstandigheden'. Het bleek moeilijk te achterhalen waarom ze net weinig contact hadden met andere familieleden. Erg ongewoon is dit echter niet, ook bij andere jongvolwassenen verwaterd het contact met de ruimere familie eens ze volwassen worden.

4.2.2 Contact met begeleiding vandaag

Bij de meeste geïnterviewden was het contact met de begeleiders van het MPI verwaterd nadat ze het MPI verlaten hadden. Na een langere periode werd dit contact gedeeltelijk hersteld bij een aantal. Dit was echter voornamelijk omdat de jongvolwassenen zelf het initiatief namen om contact op te nemen met de begeleiders van het MPI. Dit contact kwam bijvoorbeeld via Facebook. Ze vinden het gemakkelijk om via dit kanaal begeleiders van toen terug op te zoeken en het contact te herstellen.

Een minderheid van de jongvolwassenen spreekt nog af met de begeleiders van het MPI. De gelegenheden die er zich dan voordoen zijn meestal activiteiten die worden gehouden op het MPI en waar de jongvolwassenen graag bij willen zijn. Dit zijn in de regel activiteiten die ze vroeger leuk vonden en graag willen blijven doen om de goede herinneringen te bewaren en terug op te halen.

De oud-bewoners geven wel aan dat de huidige begeleiding sterk is veranderd in samenstelling (er zijn vele nieuwe mensen bijgekomen), in aanpak en in aandacht voor hen. Wanneer ze terug langskomen is het aantal gekende opvoeders vaak beperkt en hebben ze bovendien relatief weinig tijd voor hen. Verder dan een kort gesprek over hoe het nu met hen gaat komen ze zelden. Er is zeker begrip voor dit gebrek aan belangstelling in hun verdere leven, ze zitten immers niet meer in het MPI en er zijn nu vele andere kinderen en jongeren die aandacht verdienen. Toch vindt een aantal dit jammer. De opvoeders zijn in de jaren dat ze verbleven aan het MPI erg betekenisvolle personen in hun leven geweest, soms vanuit een 'vervangfunctie' voor ouders die afwezig waren. Het is dan ook moeilijk voor sommige oud-bewoners om er emotioneel afstand van te nemen. De resultaten geven aan dat verschillende jongeren op het moment dat ze het MPI verlaten best tevreden zijn met de gewonnen vrijheid en de terugkeer naar huis of naar begeleid zelfstandig wonen. Zoals alle andere adolescenten, is ontvoogding en verzelfstandiging een doel. Na een eerste fase van zelfstandigheid en prille volwassenheid op eigen benen komt de drang echter terug om contact op te nemen met de personen die van betekenis zijn geweest in hun leven. Voor de oud-bewoners blijkt dit niet zo eenvoudig te zijn. Er is voldoende begrip voor de professionele situatie van de opvoeders en de niet-unieke band met hen, er zijn immers veel kinderen en jongeren, maar ergens hopen ze wel op een erkenning van die band die ze ooit met hen hadden. In hun hoofd, in hun herinneringen, is immers een of zijn meerdere opvoeder(s) een belangrijke vertrouwenspersoon geweest in hun verleden.

4.2.3 Contact met mede-bewoners vandaag

De meeste jongvolwassenen hebben nog wel contact met een aantal medebewoners van toen ze op het MPI zaten. Maar de hoeveelheid contactpersonen is sterk gedaald. Meestal spreken ze elkaar op Facebook, omdat dit gemakkelijk en snel is. Afspraken in persoon wordt echter weinig gedaan, omdat ze allemaal vinden dat ze te ver van elkaar wonen. Als ze dichterbij wonen, zouden ze wel afspreken om allerlei dingen samen te doen. Uit een voorgaand onderzoek van Chan, To & Chan (2006) werd dit ook al aangegeven. Toen bleek dat het contact afnam door individualisering, informatisering en verhuizingen. Door de informatisering, zoals Facebook, is er wel contact maar niet rechtstreeks. Een van de oud-bewoners heeft een kind dat momenteel ook in het MPI verblijft, waardoor contacten met andere ouders (ook vroegere bewoners) behouden blijven.

“Interviewer: En met de andere jongeren?”

Oud-bewoner: Ja, je had u rivalen en je had uw vrienden hé. Dat is wel bij iedereen denk ik. ... Maar ja, ge hebt altijd mensen waar je beter mee opschiet dan anderen hé. Met sommigen ging dat niet en met sommigen veel beter. Maar ik heb niet veel problemen gehad.

Interviewer: U zei al dat u nu nog contact heeft met anderen mensen van toen. En is dat vaak?

Oud-bewoner: *Ja, dat zijn mensen die hun kinderen zelf in het MPI terug zitten en die bij mij ook hebben gezeten en dan babbelde daar wel eens mee. En die wonen nog in de buurt hé. En ook via facebook hé. Dat zijn er wel veel meer. Die heb ik nu allemaal op facebook zenne. Ja, dat is tof die facebook."*

Het contact dat ze hebben is vooral uit nostalgie en nieuwsgierigheid. De meesten willen weten wat er met hun vrienden van toen is gebeurd, wat ze doen in het leven en of er veel veranderd is. Ze zijn nieuwsgierig naar de levensloop van de vrienden. Daarnaast vinden de meesten het prettig om herinneringen op te halen. Een van de oud-bewoners (man, 22) zoekt bewust geen contact meer en heeft er ook geen interesse in: *"Ja, maar bewust, omdat er toch een aantal percentage fout gaat en een miniem percentage goed gaat. Het is eigenlijk daarmee dat ik enkel contact heb met mijn broer en mijn zus."* Hij verwijst naar het feit dat de meeste jongeren die weggaan uit het MPI in zijn ogen foute wegen inslaan. De bevrageerde is zelf afkomstig uit een kwetsbaar gezin, maar heeft nu stabiel werk en woont alleen.

De meesten vinden het spijtig dat ze geen contact meer hebben met vrienden en zouden dat graag terug willen herstellen. Ze hopen dat het MPI hiertoe stappen kan ondernemen.

Voor de interpretatie van deze resultaten verwijzen we nogmaals naar de zelfselectie van de oud-bewoners. Aangezien erg veel oud-bewoners niet wilden deelnemen aan deze bevraging of niet meer te bereiken waren, gaan we er van uit dat de deelnemers aan het onderzoek zichzelf (door in te stemmen met het interview) hebben geselecteerd. Daardoor krijgen we een sterke overschatting of zelfs een exclusief beeld van oud-bewoners die terug contact wensen met het MPI. Hoe dan ook is het belangrijk om op te merken dat er wel degelijk interesse bestaat bij een deel van de oud-bewoners om in contact te blijven.

4.3 Na het verblijf

Uit de interviews blijkt dat er zowel verschillen als gelijkenissen bestaan in de leefsituaties van de geïnterviewden. De aard van problemen waarmee de jongeren te kampen hebben gehad en het contact dat ze hebben met hun directe omgeving, zijn factoren die hun huidige leefomstandigheden bepalen.

4.3.1 De eerste stappen

Het gevoel dat de oud-bewoners hadden kort na hun verblijf, was vooral angst. Ze waren bang voor wat het leven hen zou brengen, of *"alles wel op zijn pootjes terecht zou komen"*. De meeste geïnterviewden kregen na een tijd ook wat heimwee. Ze misten de omgeving van het MPI, de structuur, de opvoeders, de activiteiten, enzovoort. Enkele oud-bewoners waren in het begin juist blij dat ze er weg waren, omdat ze een tekort aan vrijheid ervoeren of omdat het verlangen naar het ouderlijk contact groot was.

De overgang van het MPI naar de "echte" wereld is bij sommigen gemakkelijker gegaan dan bij anderen. Verschillende factoren spelen een rol bij de vlotheid van de overgang. Indien de jongvolwassenen een goed contact behielden met hun ouders, kiezen zij er meestal voor om weer bij de ouders in te trekken.

Het snel vinden van werk kan de overgang ook vergemakkelijken. Als men over een vast inkomen beschikt, heeft men financiële zekerheid, vindt men gemakkelijker een woonst en verloopt de herintegratie in de samenleving vlotter. Zo waren er twee die een gemakkelijke overgang hebben gehad door werk.

Er zijn twee soorten groepen die het MPI verlaten: diegenen die het MPI vrijwillig verlaten en diegenen die verplicht worden het MPI te verlaten. Jongeren die verplicht worden het MPI te verlaten, blijken het moeilijker te hebben om hun draai te vinden in de maatschappij. Hun situatie is ofwel niet verbeterd of pas genormaliseerd na enkele turbulente jaren. Zij komen meestal in een kwetsbare omgeving terecht die hun situatie nog meer bemoeilijkt. Een citaat van één van de geïnterviewden is: *“Indien ik niet buiten gesmeten was geweest, zou mijn Nederlands er op vooruit zijn gegaan. Ik zou wellicht ook wel niet bevallen zijn van mijn kind en mijn situatie zou verbeterd zijn.”* Het kind waarover de geïnterviewde spreekt, verblijft momenteel zelf in een instelling aangezien de moeder niet in staat is om voor het kind te zorgen.

De tweede groep is de groep jongeren die vrijwillig op 16-jarige leeftijd in een vorm van begeleidend zelfstandig wonen vertrokken en jongeren die op hun 18-jarige leeftijd vrijwillig de instelling verlieten. Ook jongeren die op vroegere leeftijd terugkeerden naar het gezin horen hierbij.

Bij de geïnterviewde personen zijn er enkele jongeren die op 16-jarige leeftijd gekozen hebben voor begeleidend zelfstandig wonen. Het is een vorm van zelfstandig wonen onder begeleiding die de jongeren klaar moet stomen om op 18-jarige leeftijd volledig zelfstandig te wonen (Dermaut, Meching, Mus, 2007). Bij de geïnterviewden is het begeleidend wonen positief ervaren. Uit de literatuurstudie wordt er verondersteld dat jongeren die begeleidend zelfstandig wonen moeilijker een woonst vinden. De geïnterviewden hebben echter geen problemen aangekaart die opgetreden zouden zijn bij het zoeken van een woonst. Het begeleid zelfstandig wonen heeft er naar eigen zeggen voor gezorgd dat ze per stap vaardigheden en verantwoordelijkheden kregen aangeleerd. De jongeren die voor begeleid wonen kiezen, hebben de drang om op eigen benen te staan, willen meer privacy en zijn niet zo gesteld op regels en gezag.

Er zijn ook jongeren die vrijwillig zijn vertrokken uit het MPI. De meeste daarvan zijn eerst bij hun ouders gaan wonen. Daarna hebben ze werk en een woonst gezocht. De meerderheid van deze jongeren woont nu samen met een partner en sommigen hebben zelfs kinderen.

De huidige woonomstandigheden zijn dus divers. Er zijn jongvolwassenen die bij hun ouders wonen, alleen wonen of met een partner samenwonen. Er zijn ook enkele ex-bewoners die reeds een gezin gesticht hebben.

Bij het zoeken naar een woonst is de grootste zorg uiteraard om aan financiële middelen te geraken. Men moet werk kunnen vinden en indien men geen werk vindt, moet men kunnen terugvallen op financiële steun. Het zoeken naar werk verliep bij de ene vlotter dan bij de andere. Hoe sneller ze werk vonden, hoe sneller ze alleen gingen wonen.

Zoals het blijkt uit de literatuurstudie is het vinden van een betaalbare woonst een zware opgave. We weten dat de middelen vaak niet aan de behoefte beantwoorden (Carrette & Verzele, 2006). Na het vinden van werk is de grootste uitdaging het vinden van een betaalbare woonst. Men moet ook extra geld opzij kunnen zetten voor de waarborg van de huur en voor het aankopen van de inboedel. *“Het was moeilijk om een goed evenwicht te vinden tussen de prijs en de kwaliteit van de woning te vinden”*, vertelde één van de geïnterviewden.

Een woning is een barometer voor hun levenstandaard. Zoals iedereen willen zij een goede woonst voor zichzelf. De huidige leefomstandigheden zijn zeker op het eerst gezicht niet problematisch. De huizen die bezocht werden om de interviews af te nemen, waren degelijk, proper en in een goede staat. De meeste die alleen of samen wonen, hebben een degelijke woning, vaak verkregen via de sociale huisvestingsmaatschappij. Uit de literatuurstudie blijkt ook dat 1 op 4 jongeren ingeschreven is bij de sociale huisvestingsmaatschappij (Carrette & Verzele 2006).

De overgrote meerderheid van de geïnterviewden was ook huurder. Er was slechts één persoon die zijn woning gekocht had. Er wordt in de literatuurstudie verwezen naar het feit dat jongeren die

begeleidend zelfstandig willen wonen meestal moeilijkheden ondervinden om een woning te huren omdat de huisbazen niet happig zijn om aan hen te verhuren (Dermaut, Meching, Mus, 2007). Tijdens de verschillende interviews is dit niet ter sprake gekomen, wat er op kan wijzen dat de jongeren dit niet als een obstakel hebben ervaren.

In de literatuurstudie wordt duidelijk dat de jongeren over het algemeen tevreden zijn over hun woning (Carrette & Verzele, 2006). Uit de interviews blijkt dit ook te kloppen. De jongeren hebben zo lang in een instelling gewoond dat zij hunkerden naar een eigen stek. Bij de ene ging het al gemakkelijker dan bij de andere. De jongeren die alleen wonen of samenwonen met hun partner zijn blij dat zij een eigen plek hebben. Diegenen die bij hun ouders wonen zijn ook min of meer tevreden maar hopen wel ooit alleen te wonen.

Een woning biedt hen privacy en geeft hen een gevoel van volwassenheid. Een eigen woning is de bevestiging dat zij baas zijn over hun eigen leven en dat alleen al is een grote overwinning.

Hun financiële situatie verschilt ook enorm. De ex-bewoners die werk hebben, zijn tevreden over hun situatie en zien de toekomst wat rooskleuriger in. Diegenen die sociale bijstand krijgen, vertelden dat de uitkering niet voldoende is om rond te komen.

Het MPI heeft geen rol gespeeld bij het zoeken naar een woonst voor de bewoners. Zij zijn ook niet rechtstreeks na hun verblijf in het MPI alleen gaan wonen. De bewoners hebben eerst bij hun ouders gewoond of hadden gekozen voor begeleid zelfstandig wonen. Zij hebben daarna dan zelf naar een woonst gezocht via het internet, via advertenties, via vastgoedmakelaars of via de sociale huisvestingsmaatschappij. Ze geven wel aan dat het MPI, moest dit nodig zijn geweest, hen zou hebben ondersteund. Dit geeft wederom blijk van de erkenning van de hulpvaardigheid van de opvoeders.

4.3.2 De weg naar arbeidsdeelname

Wanneer we kijken naar de resultaten van de interviews, blijkt dat de meeste mensen werken op de reguliere arbeidsmarkt. De personen die niet werken, zijn nog aan het studeren of zijn terug opnieuw gestart aan een opleiding (al dan niet in combinatie met hun huidige werk). De jobs waarin ze zich bevinden zijn altijd arbeidersplaatsen, behalve één persoon die een bediendefunctie heeft.

We kunnen vaststellen dat er maar één persoon is die een werkloosheidsuitkering ontvangt en niet werkt of niet studeert. Zij heeft echter wel voorheen gewerkt, maar is gestopt met werken toen ze zwanger werd. Nu geeft ze aan dat ze het te zwaar vindt om haar werk met het huishouden te combineren.

Opvallend is dat er veel vrouwen werken in de sector van familie- of dienstzorg. Een verklaring hiervoor zou de opkomst van de dienstencheques kunnen zijn en de toegankelijkheid van dit soort jobs. Steeds meer mensen geven hun huishoudelijke taken uit handen, en dit wordt door de dienstencheques betaalbaar. Dit geeft heel wat nieuwe mogelijkheden op de arbeidsmarkt voor laaggeschoolden. Voor dit soort werk is immers niet altijd een diploma vereist (Van den Broeck, 2007).

Van de personen die werken, zijn er een aantal die deeltijds werken en dat combineren met een studie. Sommige geïnterviewde personen geven aan dat ze het werk dat ze momenteel uitvoeren niet hun hele leven willen doen en daarom een andere opleiding aanvatten, met als doel uiteindelijk te werken in de lijn van deze studies. Van de personen die niet werken in de lijn van hun studies, zijn er twee personen die wel een certificaat hebben gekregen op hun werk en nu liever in dit vak blijven werken.

De geïnterviewde personen die werken, geven allemaal aan dat ze hun job graag doen, omwille van verschillende redenen. Dit kan gaan van een aangename job of collega's tot praktische redenen zoals het gemakkelijk kunnen combineren van hun werk met hun gezin of huishouden. Hierbij kunnen we een link maken naar de literatuurstudie waarin wordt aangegeven dat meisjes uit het beroepsonderwijs meer bereid zouden zijn om deeltijds te gaan werken in functie van hun gezin (Sinnaeve, 2004). De meerderheid van de geïnterviewde personen werkt voltijds, ook de vrouwen. De personen die toch deeltijds werken, combineren dit met een opleiding waardoor ze ook fulltime bezig zijn. De meeste vrouwen vinden het echter wel belangrijk dat hun voltijdse job te combineren valt met hun gezin of huishouden.

Over het al dan niet snel vinden van een job is er geen gelijklopendheid. Sommige personen geven aan dat ze bijna een jaar hebben moeten zoeken voor ze een job vonden en sommige hadden meteen werk.

"Interviewer: Bent u momenteel aan het werk?"

Oud-bewoner (man 28): Ja, ik werk in een garage. Overdag voor een baas, 's avonds voor mezelf. Ik ben mijn garage nog wel aan het inrichten.

Interviewer: En vindt u dit een leuke job?"

Oud-bewoner (man 28): Ja, heel leuk. Maar het is wel een vuile job, ge maakt u heel vuil. Ik werk ook veel over, maar dat is geen probleem. Het overwerken doe ik op zelfstandige basis.

Interviewer: Hebt u lang moeten zoeken voor u aan het werk kon gaan?"

Oud-bewoner (man 28): Ik heb eerst zwartwerk gedaan. Toen ik op het MPI zat heb ik ook altijd in garages gewerkt. Ik ben de laatste 14 dagen dat ik in het MPI moest verblijven niet meer gegaan, omdat ik ineens kon gaan werken als truckchauffeur."

Opvallend is dat de personen die snel werk vonden vaak een vast contract hebben gekregen op hun vakantiewerk. In de literatuurstudie werd ook aangegeven dat jongeren met een beperking het moeilijker hebben met het verwerven van een vaste en stabiele plaats op de arbeidsmarkt (Van de Koppel, 2010). Dit wordt dus deels bevestigd door de resultaten van de interviews.

Cursussen van de VDAB of andere navormingen worden geregeld gevolgd. De oud-bewoners lijken, ondanks de licht mentale handicap of gedragsproblematiek, hun weg te vinden naar het bij- en nascholingscircuit voor beroepsopleidingen. De vraag rijst echter in hoeverre de opleidingen geschikt zijn voor de oud-bewoners. De geïnterviewden hebben alleszins baat gehad bij de opleidingen, maar hebben er dikwijls al enkele achter de rug. Een aantal onder hen wisselt nogal vaak. Dit wijst op een toegang tot navorming, die echter voor verschillenden relatief weinig stabiliteit oplevert.

"Interviewer: Bent u momenteel aan het werk?"

Oud-bewoner (vrouw, 24): Nee, momenteel niet, nee.

Interviewer: En welk hebt u gedaan van opleiding?"

Oud-bewoner (vrouw, 24): Ik heb opleiding gedaan... Ik heb eigenlijk vanalles gedaan, verschillende opleidingen zoals schoonmaak enzo. Ik ben nu eigenlijk terug aan het studeren voor kapster.

Interviewer: Ging je meteen aan het werk na uw verblijf in het MPI?"

Oud-bewoner (vrouw, 24): Nee, ik was 15 dus ik ben toen nog naar school gegaan in Hoboken. Daar heb ik dan een hele tijd gezeten en dan ben ik daarna alleen gaan wonen. En daar heb ik verkeerde vrienden leren kennen en in de problemen geraakt. Maar dat is nu allemaal verbeterd. Ik heb nu ook een dochter van bijna 3 jaar.

Interviewer: En welke job zou u graag willen doen?"

Oud-bewoner (vrouw, 24): Nu, awel ik ben nu aan het studeren voor kapster. Dat was eigenlijk al mijnen droom van toen dat ik in het MPI zat. Maar dat mocht ik niet volgen van mijn ouders. Dus ik heb dan ook nooit de kans gekregen om dat te gaan doen."

Alle geïnterviewde personen geven aan dat ze geen hulp hebben gekregen van het MPI bij het zoeken naar een baan. Niemand heeft er echter om gevraagd. De meesten hadden het MPI al verlaten toen hun zoektocht naar werk begon. Er werd wel vermeld dat wanneer ze hulp zouden vragen aan het MPI, dat ze dit wel zouden krijgen. Toen de personen nog op het MPI zaten en graag een studentenjob wilden uitoefenen, kregen de jongeren namelijk wel hulp bij hun zoektocht. Het is net die studentenjob die voor sommigen een echte baan heeft opgeleverd. In die zin heeft het MPI wel onrechtstreeks bijgedragen aan de arbeidspositie.

De jongvolwassenen vertellen allemaal dat ze vaak terug denken aan hun verblijf op het MPI tijdens de uitoefening van hun werk. Ze geven allemaal verschillende aspecten aan die ze geleerd hebben op het MPI waar ze nu gebruik van maken tijdens hun beroepsactiviteiten. Deze aspecten kunnen specifieke vakken zijn die ze op school kregen zoals aardrijkskunde en Nederlands, maar ook bepaalde competenties of gedragsaanpassingen zoals minder koppig zijn, nadenken over gepaste actie & reactie, discipline en stiptheid. Ook budgetbeheer is een aspect dat ze op het MPI geleerd hebben.

In de literatuurstudie werd aangegeven dat de overgang van onderwijs naar werk voor jongeren uit een lager onderwijsniveau (buso, lagere beroepsrichtingen) vaak moeilijk verloopt. De jongeren hebben nood aan het ontwikkelen van een arbeidsattitude (Leijnse 2004 & Sinnaeve, 2004). Dit wordt bevestigd door de resultaten van de interviews. De meerderheid van de bevroegde personen voelde zich niet zo goed tijdens de eerste weken op hun eerste job nadat ze het MPI hadden verlaten. Ze hadden moeite met het "op eigen benen staan" en het "losgelaten" worden. Ze werden tot dan toe altijd begeleid en ineens moesten ze het zelf waarmaken en een stap in het onbekende nemen. Hierdoor voelden ze zich onzeker, onwennig, teruggetrokken en moe. Volgens de literatuurstudie ondervinden de meeste jongeren met een beperking heel wat moeilijkheden op de werkvloer. Ze hebben het meeste moeite met de druk van buitenaf en kunnen moeilijk met deze stress omgaan (Van de Koppel, 2010). Uit de interviews blijkt dat de jongvolwassenen allerlei moeilijkheden op hun werk ondervinden. Deze moeilijkheden zijn echter wel heel verschillend van elkaar. Sommigen geven aan dat ze het inderdaad moeilijk hebben met stress op hun werk. De collega's zijn voor enkele jong- volwassen ook een moeilijkheid. Ze geven aan dat ze het moeilijk hebben met collega's die denken dat ze *"boven de geïnterviewde persoon staan en hierdoor beginnen te commanderen"*. Ook contacten leggen met collega's die in een andere leeftijdscategorie zitten, wordt als vervelend ervaren. Anderen hebben het eerder moeilijk met taken uit te voeren die ze niet zo graag doen.

De redenen waarom de anderen zich wel goed voelden, zijn zeer duidelijk omschreven. Één bevroegde jongvolwassene profiteerde van zijn vrijheid als vrachtwagenbestuurder en had op zijn 25 jaar heel Europa gezien wat hem een heel goed gevoel gaf. Anderen kregen een vast contract op hun vakantiewerk waardoor voor hen alles bekend was. Ze kenden het werk en de collega's al, dit zorgde ervoor dat ze heel wat minder zenuwachtig waren.

Ondanks de problemen en de spanningen van in het begin zijn ze tevreden en bovenal trots dat ze werk hebben. Wie werk heeft is op zich blij dat hij of zij in het eigen onderhoud kan voorzien, welk soort werk het ook is.

4.3.3 Vrije tijd vandaag

Wanneer we kijken naar de huidige vrijetijdsinvulling van de jongvolwassenen, kan men concluderen dat er één aspect is dat telkens terugkeert, namelijk het gezin. Een vergelijking van hun vrijetijdsbesteding tijdens hun verblijf in het MPI en vandaag leert ons dat er relatief weinig gelijkenissen zijn. De meeste vrouwelijke oud-bewoners die alleen of met een gezin wonen geven

aan vooral aan huishoudelijke taken en zorg tijd te besteden. De jongvolwassenen spenderen het meeste van hun vrije tijd met hun gezin. Mannen nemen meer tijd voor eigen hobby's zoals motorrijden of sporten. De activiteiten omvatten sporten zoals zwemmen, voetbal, vissen en fietsen, maar ook andere activiteiten zoals gaan wandelen in het park, zich bezig houden met de moto en verbouwingen aan hun huis.

De meerderheid van de bevroegde personen vinden dat ze een leuke en goede vrijetijdsinvulling hebben. Enkeligen geven aan dat ze graag nog andere activiteiten zoals paardrijden zouden willen doen, maar dat ze hiervoor niet over voldoende financiële middelen beschikken of andere prioriteiten stellen. Hoewel hun vrijetijdspatroon afwijkt van vroeger, zijn ze wel tevreden over hun vrije tijd. De bevroegde oud-bewoners zijn in dit opzicht niet anders dan andere jongeren. Uit onderzoek bij adolescenten blijkt immers dat de meesten hun hobby's of vrijetijdsbesteding van hun tienertijd inruilen voor zorg, huishoudelijke taken en een aantal andere hobby's. Het vrijetijdspatroon van de meeste volwassenen wijkt immers af van hun vrijetijdspatroon als jongere.

Wat belangrijk is, is dat de meerderheid van de bevroegde jongvolwassenen aangeeft dat ze hun vrije tijd hebben leren plannen en nuttig te besteden in het MPI. Ze vertelden dat het MPI tips en voorstellen gaf wanneer de jongeren niet wisten wat doen in hun vrije tijd. Dit namen ze mee naar het latere leven. Niemand van de bevroegde bewoners geeft aan een gebrek aan inspiratie te hebben om vrije tijd in te vullen. De uitgebreide waardering voor de activiteiten op het MPI werd reeds in een voorgaand deel weergegeven.

4.3.4 Welke effecten had het MPI op hun huidige leven?

Het nagaan van effecten op het leven van mensen is bijzonder ingewikkeld. Wanneer we spreken over **effecten**, dan hebben we het in dit geval over resultaten of realisaties die werden bereikt volgens de oud-bewoners. De huidige studie is geen echt effectenonderzoek. De maatschappelijke realiteit van opvoeding is immers niet monocausaal, noch eenduidig. Zuivere effectmetingen zijn niet denkbaar, aangezien er geen experimentele opzet mogelijk is binnen het MPI. Evoluties in de tijd en impact- of outputmetingen zijn daarom erg ingewikkeld en erg tijdrovend (zie o.m. De Smet, 2010; Mark, Greene & Shaw, 2006). Netto-effecten nagaan op diverse levensdomeinen, op persoonlijke en sociale contexten, wordt behoorlijk complex. We kiezen ervoor om resultaten van het verblijf in het MPI weer te geven door de ogen van de oud-bewoners. Hun perceptie van effecten is misschien geen 'objectieve' maatstaf van de invloed van het MPI op hun leven, maar geeft wel inzicht in de subjectieve ervaringen van de oud-bewoners. En net die subjectieve percepties zijn van belang voor een kwaliteitszorgbeleid.

Wat hebben ze in hun ogen geleerd? Wat namen ze mee naar hun verdere leven? We behandelen achtereenvolgens de competenties die zijn aangewakkerd, zoals zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Verder staan we stil bij levensbeschouwing en waardevorming. Dit bleek een erg complex thema te zijn tijdens de interviews, verschillende oud-bewoners begrepen de vragen niet (ook niet na herformulering of concretisering). Ten slotte gaan we in op het effect op hun welbevinden.

4.3.4.1 Competenties

Onder competenties begrijpen we alle houdingen, vaardigheden en kennis die in een leersituatie overgedragen kunnen worden. Leren en ontwikkelen doen kinderen en jongeren grosso modo op vier grote domeinen: het gezin, de school, de vrije tijd en de media. Het MPI neemt gedurende een periode een plek in de socialisatie van het kind of de jongere in, ter vervanging of ter aanvulling van de gezinssocialisatie.

Wanneer we aan de oud-bewoners van het MPI vroegen wat het verschil was met hun huidige situatie en welke competenties ze hebben meegekregen, gaven de meeste aan dat er veel veranderd is. Sommige zijn veranderd op vlak van **karakter**, maar ze geven niet altijd aan dat het MPI daar de oorzaak van was. Enkele voorbeelden van deze veranderingen op vlak van karakteruitingen zijn: minder temperament, minder lui, minder agressief en rustiger. Voor de meesten is er een duidelijke evolutie opgetreden in hun persoonlijkheid of karakter. Hoewel ze dit niet toeschrijven aan het MPI merken we in de interviews wel vaak verwijzingen op naar situaties tijdens hun verblijf waar ze aanpassingen in hun houding hebben aangeleerd gekregen. Voornamelijk het in toom houden van uitbarstingen en rustiger optreden blijken belangrijk te zijn. We vroegen in de interviews niet naar de aard van de problematiek of licht mentale handicap om stigmatiserende effecten tegen te gaan. Daardoor kunnen we echter niet nagaan of het voornamelijk de jongeren met een gedragsproblematiek zijn die dit vermelden, of eerder zij met enkel een licht mentale handicap.

Het kalm en beheerst optreden gaat gepaard met openheid en de competentie om te praten over conflicten en problemen. Ze gaven ook aan dat als er een conflict ontstond dat er heel veel gepraat werd om alles op te lossen.

“Interviewer: Zijn er bepaalde dingen die u geleerd hebt in het MPI?”

Oud-bewoner: *praten, praten, praten, praten, nu dat doe ik vaak ook naar anderen mensen toe vooral vaak naar personen naar buitenwereld toe. Je hebt er ook mensen die zwijgen of roepen en als de bom dan barst, nee dan.”*

Andere meer concrete zaken die men geleerd heeft in het MPI zoals koken, wassen en strijken zijn goed van pas gekomen bij het alleen wonen. Omdat de jongeren in het MPI verplicht waren om verschillende taken op zich te nemen, hebben zij bepaalde vaardigheden geleerd die cruciaal zijn bij het zelfstandig wonen. Zo heeft het MPI dus rechtstreeks een bijdrage geleverd aan de overstap naar volwassenheid. Het heeft hen **zelfredzamer en zelfstandiger** gemaakt. De dagdagelijkse zorg en routines kregen ze aangeleerd en worden, zoals reeds voordien werd vastgesteld, positief ervaren.

4.3.4.1 Levensbeschouwing en waardenvorming

In dit deel worden de resultaten van de interviews weergegeven rond het thema levensbeschouwing. Levensbeschouwing omvat meerdere dimensies. Het kan gaan over religie, filosofie en de visie of betekenis van het leven (Layman en Green geciteerd in Botterman, Hooghe en Bekkers, 2009). De interviewers trokken het gesprek over levensbeschouwing open naar alles wat de oud-bewoners belangrijk vinden in het leven.

In interviews werd omschreven dat de jongvolwassenen **waarden** belangrijk vinden en dat die waarden ook gerespecteerd moeten worden. Het concretiseren van wat waarden betekenen was echter moeilijk voor velen. Uit de gesprekken is gebleken dat alle geïnterviewde personen **respect** een voorname waarde vinden. Het gaat hier niet enkel over respect naar zichzelf maar ook naar anderen en het materiaal toe. Ze vinden dat respect de basis is voor vertrouwen. Dit respect hebben ze aangeleerd gekregen op het MPI, sommigen kregen dit ook mee van thuis.

Andere waarden die de meesten van de jongvolwassenen belangrijk vonden is **gelijkwaardigheid** en **eerlijkheid**. Gelijkwaardigheid en eerlijkheid moeten van beide kanten komen. Een oud bewoner: *“Het is niet omdat je bijvoorbeeld op het werk een lagere functie hebt dan iemand anders dat je niet gelijkwaardig bent aan die persoon.”* Net het streven naar of verwachten van die gelijkwaardigheid, ondanks de arbeidspositie en hun problematiek of handicap, levert hen bij momenten ontgoochelingen op. Ze zijn teleurgesteld bij een niet gelijkwaardige behandeling.

De meesten van de geïnterviewden vinden dat **stabiliteit in het leven** noodzakelijk is. Het gaat om werken, een gezin of goede sociale contacten met vrienden hebben, een goede gezondheid en dergelijke. De meesten gaven aan dat ze toch wel een zekere routine en standvastigheid willen hebben in hun leven om deze goed te doorlopen. Als we hen vergelijken met Vlaamse tieners dan wijken ze op dit vlak niets af (Elchardus & Roggemans, 2010). De meeste tieners hebben zeer gelijkaardige verwachtingen van het leven (geluk, werk en gezin).

Alle geïnterviewden waren het met elkaar eens dat **privacy** iets is waar ze veel belang aan hechten. Ze vonden ook dat dit in het MPI niet genoeg werd gegeven. In voorgaande delen gingen we er reeds op in.

Tenslotte gaven verschillende oud-bewoners aan dat ze leerden om in zichzelf te geloven om iets te kunnen bereiken. Ze kregen een flinke dosis **zelfvertrouwen** mee. Ze waren het ook over eens dat je risico's moet durven nemen in het leven en geen uitdagingen uit de weg mag gaan. Ze vonden eveneens dat je helemaal niet beschaamd moet zijn om hulp of advies te vragen omdat je op deze manier veel verder zal komen in het leven. De meeste oud-bewoners zijn niet gelovig, ze hangen geen **religie** aan en vinden dat ze vooral in zichzelf moeten geloven.

***Interviewer:** Hebt je van het MPI bepaalde geloofsovertuiging of visie meegekregen?
Oud-bewoner: Ja, ik denk dat er maar één god bestaat en dat zijde zelf. Alle werken moet je ook zelf doen. Natuurlijk als je ziek wordt maar ik denk niet dat het te maken heeft met God, ik geloof daar niet echt in. Ik respecteer ook als anderen geloven. Ik heb zo iets van het zou kunnen. Ik zeg niet dat God bestaat maar ik zeg ook niet dat hij niet bestaat.
Interviewer: Dat je in jezelf moet geloven, is dat ook dat je in het MPI geleerd hebt?
Oud-bewoner: Zij hebben vooral gezegd dat ge in het leven risico's durft te nemen en dat ge uitdagingen niet uit het weg mocht gaan. Ik denk dat het geloof in jezelf dat je het zelf ook maakt
Interviewer: En hebben zij dat geprobeerd in het MPI, om dat geloof te creëren?
Oud-bewoner: Ja, dat wel, zij hebben gezegd dat ge in uzelf moet geloven."*

Opvallend is echter wel dat sommigen beweerden dat ze godsdienst kregen op het MPI. Ze kunnen denkkelijk moeilijk het onderscheid maken tussen de invloed van een school, de thuissituatie en het MPI op vlak van religie. Een andere verklaring kunnen we niet vinden. Bijgelovig zijn een klein aantal wel, ze geloven in zaken zoals tarot, geesten en spoken.

De waarden en levensvisie waar ze belang aan hechten zijn gedeeltelijk aangeleerd of gesocialiseerd op het MPI maar niet volledig. Het MPI heeft hen een basis aan waarden meegegeven, maar die waarden zijn veranderd of verder ontwikkeld. Ze zijn tevens ontstaan door andere ervaring die ze hebben gehad in het leven buiten het MPI. Ze hebben ze verworven door "de harde realiteit van de wereld". Het is dus erg moeilijk om na te gaan op welke manier het MPI heeft bijgedragen aan waardenvorming. We kunnen wel bevestigen dat de oud-bewoners erkennen dat ze waarden hebben meegekregen van het MPI.

***Interviewer:** Zijn er dingen bij die je geleerd hebt in het MPI, die je door je verblijf daar hebt meegekregen?
Oud-bewoner (vrouw):... dat kan wel van daar meegekomen zijn, maar ook wel met het ouder worden dat je dat zelf ook wel een beetje weet en denkt.."*

De levensbeschouwing waarover ze spreken is in grote mate persoonlijk gericht. Het spreken over waarden en levensbeschouwing was op zich al een complexe aangelegenheid, hun focus lag vooral op persoonlijke of interpersoonlijke waarden, normen en gedragsregels (respect voor elkaar in onderling contact, gelijkwaardigheid in relaties, ...). Niemand van de bevraagde oud-bewoners verwees naar een maatschappelijke component van waardebeleving en levensbeschouwing. Men

refereerde nooit naar bijvoorbeeld het belang van gelijkheid in de samenleving. Waarden en normen kunnen immers vanuit het eigen levensdomein bekeken worden, maar tevens vanuit een meer maatschappelijk perspectief. Dit laatste ontbreekt volledig bij de oud-bewoners.

4.3.4.2 Algemeen welbevinden

De meeste jongeren hebben het merendeel van hun puberteit in het MPI doorgebracht. Dit heeft een blijvende impact op hun denken en hun houding ten aanzien van hun kinderen en hun naasten. De meeste appreciëren de aanpak en de opvoedingsstijl in de instelling. Zij beseften dat echter pas achteraf. Er is zelfs een ex- bewoner die zijn kinderen bewust naar het MPI stuurt omdat hij van mening is dat het MPI een prima opvoeding biedt aan kinderen.

Over het algemeen waren ze gelukkig tijdens hun verblijf, de meesten gaven vooral positieve voorbeelden van hun ervaringen en konden negatieve minder gemakkelijk oproepen uit hun geheugen. Het welbevinden tijdens het verblijf was hoog, ook erna denken ze met een erg goed gevoel terug aan de tijd in het MPI.

Met het merendeel van de bevroagde oud-bewoners gaat het vrij goed nu. Ze hebben een eigen leven opgebouwd, al dan niet met werk en gezin. Hun welbevinden lijkt over het algemeen vrij goed te zijn. We weten niets van andere oud-bewoners, behalve dat twee geïnterviewden verwezen naar het feit dat toch vrij veel oud-bewoners minder goed af zijn dan zij. In de literatuur stelt men dat kinderen met emotionele en gedragsproblemen een veel hogere kans hebben om uit een erg kwetsbare thuissituatie te komen en dat dit generaties lang aansleept (Prinsen, Bruinsma & Oudhof, 2008). In dit onderzoek zijn er enkelen die uit een kwetsbare thuissituatie komen en die nog steeds in een achtergestelde situatie leven. Er zijn echter ook enkelen die uit een moeilijke thuissituatie komen en die nu een betere levenskwaliteit hebben. Dit zijn jongeren die erin geslaagd zijn om met hulp van het MPI afstand te nemen van de thuissituatie (onder meer door begeleid zelfstandig te gaan wonen) of doordat de thuissituatie verbeterd is in de loop der jaren.

Hoofdstuk5

5 Conclusie en beleidsaanbevelingen

In dit follow-up onderzoek werd nagegaan welke impact het verblijf van het MPI Levenslust had op het verdere leven van de ex-bewoners. We gingen dit na door hen te bevragen over hun ervaringen en beleving. 10 oud-bewoners werden geïnterviewd over het verleden, over hun verblijf in het MPI en over hun huidige leefsituatie. Thema's die aan bod kwamen over hun verblijf waren de begeleiding, de materiële en niet-materiële ondersteuning, de omgeving, levensbeschouwing en de contacten met mede-bewoners. Verder was er ook aandacht in de gesprekken voor de thuissituatie en de context, de periode van hun verblijf en de huidige leefsituatie met een focus op vier grote domeinen: arbeid, gezin en sociale relaties, welzijn en vrije tijd. We vroegen hen tevens om te praten over zowel negatieve als positieve ervaringen en over de effecten van hun verblijf op hun latere leven.

De initiële doelstelling was om meer oud-bewoners te bevragen over hun ervaringen. Velen waren echter niet meer bereikbaar (verhuisd, ander telefoonnummer), wensten niet deel te nemen of haakten op het einde af door niet op te dagen voor het gesprek. Hoewel de resultaten een selectief beeld schetsen van de bereidwilligen en we daardoor misschien een vrij positief beeld krijgen van oud-bewoners wiens leven momenteel relatief vlot verloopt, kunnen de resultaten een waardevol inzicht bieden in de perceptie van het verblijf en de invloed die het verblijf heeft gehad op hun leven. De oud-bewoners waren overwegend trots om hun verhaal te vertellen, om mee te geven hoe het hen intussen is vergaan. We merkten tijdens de interviews dat ze graag vertelden hoe het nu met hen gaat en apprecieerden dat het MPI interesse toont in hen na jaren. Ook al hebben verschillende van de bevroegde oud-bewoners nog sporadisch contact met het MPI, toch gaf hen dit de gelegenheid hun verhaal meer in detail weer te geven. Wanneer ze terugkeren naar het MPI is er immers meestal enkel tijd voor een oppervlakkige 'hoe gaat het met je?'.

We geven in dit laatste hoofdstuk een korte samenvatting van enkele belangrijke resultaten, bieden een antwoord op de centrale vraagstelling vanuit de verzamelde gegevens en formuleren enkele aanbevelingen, zowel expliciet meegegeven door de oud-bewoners als verwoord vanuit de algemene resultaten.

5.1 Samenvatting

De ervaringen omtrent het verblijf in het MPI waren overwegend positief. Acht van de tien bevroegde jongvolwassenen denkt met plezier terug aan hun verblijf, twee hadden gemengde gevoelens maar zeker geen zuiver negatieve. Als we een globale schets geven van de meest positieve aspecten, dan belanden we onmiddellijk bij de rijk gevulde vrijetijdsbesteding, het prachtige domein, de doorgaans warme contacten met de opvoeders en de participatie- en overlegcultuur. Knelpunten of aandachtspunten blijken een consequente regelnaleving door de opvoeders en privacy te zijn.

Met de meeste bevrageden gaat het relatief goed momenteel. Ze hebben werk of volgen een opleiding, wonen meestal zelfstandig en kunnen in grote mate instaan voor hun eigen onderhoud en zorg. De meesten vertonen een hoge mate aan welbevinden, ze zijn trots dat ze op eigen benen staan. Toch mogen we niet blind zijn voor de meer problematische situaties zoals de oud-bewoonster die geen werk heeft en leeft van een sociale uitkering, de moeder die niet zelf voor haar kind kan zorgen, het herhaaldelijk volgen van korte opleidingen waarvan de finaliteit niet duidelijk is en de jongvolwassenen die het type werk hebben dat bij economische crisis als eerste onder druk komt te staan (lagere arbeidersjobs, tijdelijke contracten, flexibele banen, ...).

Ook uit voorgaande onderzoeken is gebleken dat zowel positieve als negatieve ervaringen in verschillende voorzieningen te vinden zijn. Een verblijf wordt bovendien door iedere jongere op een andere manier ervaren, vanuit zijn of haar context en bagage (thuissituatie, school, mogelijkheden, ...). Naarmate de jongeren langer verbleven in de instelling evolueerde hun gevoelens. De meeste jongeren ervoeren een gevoel van rust tijdens hun verblijf, omdat ze dit thuis vaak niet hadden. Ze blikken achteraf daarenboven op een veel optimistischere manier terug naar hun verblijf dan toen ze er zelf nog zaten, zeggen ze.

Algemene ervaringen

De meeste van de geïnterviewden hadden positieve ervaringen op het vlak van contacten met de begeleiding op het MPI. Ook op materieel vlak werden er positieve reacties gegeven. Qua aard van regels en normen op het MPI merken we geen noemenswaardige problemen op. Wel waren er conflicten omtrent het consequent toepassen van regels en favoritisme.

Woonsituatie

In verband met de huidige woon- en leefomstandigheden werd vermeld dat jongeren met een beperking vaak moeilijkheden hebben om een woonst te vinden. Dit kan echter moeilijk vergeleken worden met de onderzoeksresultaten omdat de jongvolwassen na het verblijf op het MPI opnieuw bij hun ouders zijn ingetrokken of zelfstandig begeleid zijn gaan wonen. Deze reden werd eveneens aangekaart door de ex-bewoners waarom ze geen hulp gekregen hebben van het MPI om een woonst te zoeken. Het MPI heeft wel een aantal activiteiten aangereikt om de zelfstandigheid van de jongeren te vergroten.

Relatie met ouders

Op vlak van de relatie met de ouders kan vastgesteld worden dat de ouders altijd een invloed hebben op het leven van de jongvolwassenen. In de literatuurstudie werd aangegeven dat kinderen met gedrags- en emotionele stoornissen vaker uit een kwetsbaar milieu komen. Uit de interviews is gebleken dat dit voor de meesten ook het geval was. De steun van de ouders blijkt een belangrijke factor te zijn in het ervaren van emotionele problemen: hoe meer steun, hoe minder problemen. De kinderen en jongeren verlangden altijd terug naar de thuissituatie, ook al was ze voor sommigen erg moeilijk. De drang om bij ouders te zijn en de loyaliteit ten aanzien van de moeder en in sommige gevallen de vader blijft ook tijdens hun verblijf erg groot. Verschillende onder hen gaven aan begrip te hebben voor het feit dat ze in het MPI moesten verblijven, ze begrepen hun ouders en waren niet rouwig om die beslissing. Spijt dat ze in het MPI hebben verbleven vertoonden ze evenmin.

Contact met MPI

De jongvolwassenen geven aan dat ze zelf het initiatief hebben moeten nemen om contact te maken met het MPI. De personen die zelf geen initiatief namen, hadden geen contacten meer met het MPI. De meeste ex-bewoners vertellen dat ze wel contact willen behouden met medebewoners en opvoeders uit nostalgie en nieuwsgierigheid.

Werk

De transitie van school/instelling naar werk verloopt voor de jongeren eerder moeizaam, maar is zeker niet onmogelijk. De reden hiervoor is dat ze het moeilijk hadden met het wegvallen van de begeleiding en ondersteuning door opvoeders. De meesten hebben werk op de reguliere arbeidsmarkt, bijna altijd in een laaggeschoolde arbeidersjob zoals schoonmaak en automechaniek.

In de literatuurstudie werd aangegeven dat de meeste vrouwen hun job graag willen combineren met hun gezin. Dit is ook te merken in de uitkomsten van de interviews. Eén vrouw werkt niet omwille van huishoudelijke taken.

Verder volgen nog enkelen een cursus of bijscholing. De weg naar dit circuit is gekend (en ze worden uiteraard door VDAB gestimuleerd om dit te doen), maar het is de vraag of dit echt zal resulteren in een vaste baan. We merken dat de meesten tewerkgesteld zijn in jobs die op de arbeidsmarkt gemakkelijk onder druk staan. Ook volgen ze vele cursussen na elkaar en hebben ze in het verleden verschillende jobs gehad. De arbeidsloopbaan is dus weinig stabiel voor velen. Toch slaagt de helft erin om in eigen onderhoud te voorzien via arbeid. Gezien de opleiding van de jongeren en hun handicap is dat een mooie verwezenlijking.

Vrije tijd

Het begrip “vrije tijd” is een subjectief begrip. Ieder persoon geeft een andere betekenis aan deze term. Dit wordt eveneens duidelijk in de resultaten van de interviews. Sommige geïnterviewden zien vrije tijd als de tijd die ze niet op school spenderen, anderen zien het eerder als de tijd die ze echt voor zichzelf hebben en nog anderen aanschouwen vrije tijd als alle activiteiten die ze zelf mogen kiezen. Hierdoor geven de jongeren verschillende beleving van hun vrije tijd op het MPI aan. Volgens de literatuurstudie staat televisie kijken, naar muziek luisteren en vriendenbezoek in de top drie van de belangrijkste activiteiten van jongeren tijdens hun vrije tijd. In het MPI werd de vrije tijd voornamelijk ingevuld door verschillende sporten, uitstappen en spelen. De jongvolwassenen geven aan dat ze het in het MPI geleerd hebben hun vrije tijd nuttig in te vullen en te plannen. Momenteel spenderen de jongvolwassenen het meeste van hun vrije tijd met hun gezin.

Levensbeschouwing

Respect, gelijkwaardigheid en eerlijkheid zijn belangrijke waarden voor alle geïnterviewde personen uit het MPI. Enkele geïnterviewden gaven aan dat ze de basiswaarden in het MPI aangeleerd kregen. Later hebben ze voor zichzelf deze waarden veranderd, aangepast maar ook eigen gemaakt.

De meesten streven in hun leven naar erkenning via werk of zelfstandigheid, naar een gezin en eenvoudigweg naar geluk. Het is moeilijk om uit te maken op welke manier het MPI hiertoe heeft bijgedragen. Dit streven delen ze alleszins met het gros van de Vlaamse jongeren. Ook zij verwachten van het leven vooral ‘goed werk’ en een ‘gelukkig gezinsleven’.

1.1. Beantwoording centrale onderzoeksvraag

Vanuit de literatuurgegevens en de onderzoeksresultaten hebben we getracht een samenvattend antwoord te formuleren op de onderzoeksvraag: *“Hoe ervaren jongeren de impact van de begeleiding of hulpverlening door Levenslust op hun verdere leven na het verlaten van het MPI?”*.

Zowel uit de literatuurstudie als uit de resultaten van de interviews is gebleken dat de jongvolwassenen ‘een’ invloed van hun verblijf op het MPI ervaren in hun huidige leefomstandigheden. Ze denken nog regelmatig terug aan dingen die ze geleerd hebben op het MPI en aan ervaringen. Dit komt tot uiting op het vlak van werk, vrije tijd en het zelfstandig wonen. Ook op vlak van de interacties tussen mensen, hebben ze behoorlijk veel geleerd op het MPI. Men heeft het hier dan voornamelijk over conflicthantering en algemene sociale vaardigheden.

De jongvolwassenen geven aan dat ze tevens vaardigheden geleerd hebben op het MPI die ze nu vaak nodig hebben in hun zelfstandig wonen. In hun situatie op de arbeidsmarkt hebben ze vooral

geleerd hoe ze op een gepaste wijze moeten omgaan met hun collega's. Dit werd niet rechtstreeks zo aangeleerd op het MPI, maar daar hebben ze wel geleerd om bijvoorbeeld op een gepaste wijze te reageren op bepaalde gebeurtenissen. Ze reageren minder impulsief, waardoor contacten relatief vlot verlopen. Op het vlak van vrije tijd hebben ze geleerd om hun vrije tijd 'nuttig' in te plannen en hebben ze vooral kennisgemaakt met een erg uitgebreide waaier aan mogelijkheden.

De jongvolwassenen geven quasi unaniem aan dat ze een goede tijd hebben gehad op het MPI en dat ze zonder de hulp van het MPI niet zo ver en zo sterk in het leven zouden hebben gestaan. Uit het verhaal van de jongvolwassenen kunnen we opmaken dat het MPI voor hen, om het in methodische termen te stellen, empowerend heeft gewerkt op verschillende vlakken.

1.2. Aanbevelingen voor het MPI Levenslust

5.1.1 Tips en suggesties vanwege de oud-bewoners

Aan alle geïnterviewden werden op het einde van het interview de volgende vragen gesteld: *“Stel dat u hoofdopvoeder was van een leefgroep of directeur van het MPI wat zou je dan eventueel veranderen? Hebt u nog enkele tips om mee te geven aan het MPI?”*

Hun antwoorden kunnen voor het MPI nuttig zijn om hun werking, indien nodig, aan te passen/te verbeteren.

We geven ze weer zoals ze aan ons werden verteld:

- Een geïnterviewde geeft aan dat de verschillende afdelingen beter onder elkaar moeten communiceren en dat er betere afspraken moeten gemaakt worden.
- Eveneens moeten de kinderen meer individueel opgevolgd worden. Er is een sterke individuele opvolging maar die zou toch nog uitgebreider mogen zijn.
- Er zou ook meer rekening gehouden moeten worden met hun problemen en hier voldoende aandacht aan besteden.
- Er zouden beter meer vrouwelijke opvoeders aangenomen worden, omdat zij makkelijker zouden zijn in de omgang. Zij hebben een zachtere aanpak dan mannen.
- Er werd ook aangegeven dat de begeleiders strenger moeten optreden in het geval jongeren niet gehoorzamen.
- De urregelingen van de bussen, van en naar het MPI, moeten beter geregeld worden.
- De verschillende leefgroepen niet meer in dezelfde slaapzalen laten slapen.
- Meer privacy voor alle kinderen en jongeren maar vooral voor de oudere tieners.
- Één persoon wilde meer vrijheid in het MPI. Deze persoon was ook van mening dat ze later wilde gaan slapen.
- Men mocht ook meer ervaren personeel aannemen
- De staf was soms onderbemand. Zo werd er soms te weinig aandacht besteed aan elk individu.
- De sociale dienst moest sneller ingrijpen in geval van nood. Ze moeten problemen sneller signaleren en de nodige instanties inschakelen indien nodig.
- De laatste jaren heeft internet, kabel en gsm hun intrede gedaan in het MPI. Deze zouden volgens sommigen terug mogen verdwijnen, want dit vermindert de samenhang.
- Een reünieavond of spaghettiavond mag voor sommigen wel eens georganiseerd worden door het MPI zodat de contacten terug hersteld kunnen worden.
- Ook hadden enkelen het idee om op Facebook een pagina aan te maken van MPI Levenslust, voor oud-bewoners en opvoeders.

5.1.2 Algemene aanbevelingen

De resultaten geven inzicht in een aantal aspecten waarop het MPI een interne dialoog kan opstarten. De bevindingen sluiten mogelijk aan bij een reeds bestaande dynamiek van kwaliteitszorg en zelfreflectie over de eigen werking en de manier waarop ze jongeren kansen willen geven.

- **Bewuster werken rond levensbeschouwing:** Rond levensbeschouwing kon moeilijk gepraat worden. Toch viel op dat ze een erg individuele invulling gaven van wat allemaal onder levensbeschouwing kan worden geplaatst. De visie op het leven die ze van MPI Levenslust zouden hebben meegekregen is niet heel helder. Soms verwijzen ze zelfs naar godsdienst en naar bijgeloof. Dit kan drie dingen betekenen: ofwel is de werking rond levensbeschouwing in haar algemeenheid amper doorgedrongen tot de jongeren, ofwel hebben ze erg veel moeite om erover te praten ofwel kan er een verbetertraject nodig zijn in het werken aan levensbeschouwing binnen het MPI. Ook al wordt in het MPI aandacht besteed aan levensbeschouwing, er zou een reflectieproces onder het personeelsteam opgestart kunnen worden over hoe je best duurzaam aan waardeoverdracht werkt. Er zijn alvast in de onderwijssector vele voorbeelden en good practices voorhanden.
- **De spanning tussen het verplichte gemeenschapsleven en de individuele autonomie als permanent aandachtspunt:** Privacy en de drang naar vrijheid zijn heikele punten. Zoals voor vele andere jongeren betekent de tienerfase een periode van experimenteergedrag en ontvoogding. In die jaren groeien ze naar zelfstandigheid, leren ze zichzelf kennen en zetten ze onder begeleiding de eerste stappen naar het latere leven. Tijdens het verblijf kregen de jongeren de mogelijkheid om te groeien en werd de privacy en vrijheid verhoogd met het ouder worden. Toch hadden een aantal jongeren het moeilijk met veel in groep moeten doen, met verplichtingen om tijd samen door te brengen en met wat zij schendingen van privacy beschouwen (ongevraagd de kamer binnenkomen, geen eigen ruimte hebben, ...). De balans tussen individuele activiteiten en groepsactiviteiten en het omgaan met 'eigen ruimte' voor de tieners zou bediscussieerd kunnen worden in het team. Vooral de toepassing van dezelfde regels, de consequentie van opvoeders, is hierin belangrijk.
- **Primair belang van begeleiding waarborgen:** De stijl van begeleiding, verschillen tussen opvoeders en de mate van betrokkenheid is voor een aantal een moeilijke zaak. Wat een begeleiding goed of slecht maakt is moeilijk te stellen, de jongeren komen niet verder dan 'vriendelijk zijn', open staan voor mij en het karakter dat moet klikken. Wel verwachten ze een engagement dat verder reikt dan enkel een jobuitoefening. De jongeren verwachten dat de opvoeders oprecht begaan zijn met hun leven. Verder dienen de opvoeders consequent om te springen met regeltoepassing. Aandacht mag gaan naar het opvangen van prille ervaring van nieuwe opvoeders (jonge nieuwe collega's zouden bijvoorbeeld gecoacht kunnen worden in het laten naleven van regels) en naar het beperken van het verloop van personeel. Het is uiteraard moeilijk om verloop helemaal tegen te gaan, maar de effecten en voordelen van een vast team dat ervaring binnen een instelling opbouwt en relaties met de kinderen en jongeren kan aanknopen zijn aanzienlijk.
- **Plaats van nieuwe media in de instelling en voor ex-bewoners herdefiniëren:** Nieuwe media hebben ingang gekend en worden door oud-bewoners met argusogen bekeken. Enerzijds bieden ze net een grotere mate aan individuele vrijetijdsbesteding en vrijheid. Anderzijds bestaat het gevaar dat de samenhang van de jongeren afbrokkelt omdat ze allemaal individueel bezig zijn met hun gsm en internet. Een te groot gebruik van nieuwe media kan de groepscohesie danig aantasten. Enkele ex-bewoners pleiten voor een zeer

gematigd gebruik, aangezien ze net van het andere aanbod (vrije tijd, samen tijd doorbrengen) veel hebben geleerd.

- **Vrijtijdsaanbod behouden:** Het erg gevarieerde vrijtijdsaanbod zou zeker en vast behouden moeten blijven.
- **Inspraak, overleg en routines behouden:** Ook de overlegcultuur, de dagelijkse routines en structuur, de mogelijkheid tot participatie en de hulpvaardigheid van het team worden als positieve punten naar voor geschoven, men wil er zeker niets aan wijzigen.
- **Band met ex-bewoners een plaats geven:** Er zou in de toekomst jaarlijks even contact opgenomen kunnen worden met zij die uitstroomden. Op die manier wordt de band met oud-bewoners systematisch bijgehouden. Verschillende van de jongeren zijn immers in het eerste jaar na hun vertrek uit het MPI terug naar de ouders gegaan, zij zouden dus wel te bereiken moeten zijn. Mogelijk creëert dit een grotere betrokkenheid bij het MPI op termijn. Een telefoontje een half jaar tot een jaar na hun vertrek zou de band met het MPI enigszins kunnen onderhouden en zou bijvoorbeeld in combinatie met een facebookpagina een beter beeld kunnen geven over de levensloop van de jongeren. Er zou met hen een kort gesprek aangegaan kunnen worden aan de hand van een levenslijnmethode of iets dergelijk om in de toekomst de follow-up te kunnen aanpakken. Voor het MPI kunnen de oud-bewoners een belangrijke bron van input en feedback zijn, voor (enkele) jongeren zelf bestaat de mogelijkheid om contact te blijven onderhouden. Hoewel een MPI een professionele omgeving en geen gezin is, waardoor de continuïteit van de contacten niet automatisch wordt gewaarborgd, blijken oud-bewoners die een goede band hebben gehad met iemand van de begeleiding er wel nood aan te hebben. Dit sluit aan bij eerdere onderzoeksbevindingen (wie een betekenisvolle relatie met een opvoeder had, wil later meer contacten onderhouden).
- **Relaties met de gezinssituatie bevorderen:** Het MPI werkt, net zoals de meeste internaten, voornamelijk binnen de muren van de instelling. De eerste focus is de individuele opvolging van het kind of de jongeren in de instelling. De jongeren geven aan dat er niet erg veel werd gewerkt rond het gezin, rond broers en zussen en rond de ruimere omgeving van het kind. Toch blijkt ook uit literatuur dat de contacten en wisselwerking tussen de instelling en de ruimere omgeving van het kind niet altijd optimaal verloopt. Er waren soms gesprekken met ouders, maar verschillende jongeren vonden dat de contacten met de ouders niet werden gestimuleerd. Er kan gedacht worden aan een brussenwerking of aan een gezinsgerichtere aanpak. Aangezien het gaat over verblijven van enkele jaren terug, is het echter mogelijk dat de instelling dit nu anders aanpakt en wel meer contacten met de ouders ondersteunt.

Ten slotte wensen we een realistisch pleidooi te houden voor de effecten van het MPI. Wat kan je nastreven als instelling op lange termijn voor de jongeren? In hoeverre kan je invloed uitoefenen? Erg veel hangt af van de thuissituatie van de kinderen en jongeren. Je kan als instelling kwetsbaarheid en achterstelling niet volledig wegnemen, zeker niet wanneer de jongeren geregeld terugkeren. Het MPI heeft voor sommigen eerder opgetreden als een 'buffer' voor de kwetsbare achtergrond en heeft negatieve effecten van de thuissituatie (financiële problemen, gebrek aan steun, eenoudergezinnen, lage copingcapaciteit van ouders, ...) getemperd. Wegwerken zal nooit helemaal gaan, maar voor sommigen heeft het MPI alleszins wel voor een uitweg gezorgd en werden

hen een ander levenspad getoond. We zouden kunnen spreken van een **buffereffect** of een **gidseffect**.

Voor de kinderen en jongeren die niet uit een kwetsbaar gezin kwamen heeft het MPI vooral een aangename tijd aangeboden met veel vrijetijdsactiviteiten. Deze kinderen en jongeren waren niet op zoek naar een gezinsvervangende functie, ze bekeken begeleiders niet als hun primaire opvoeders (dat zijn de ouders), maar als secundaire. Ze hebben het verblijf anders ervaren, eerder vanuit een **opvang- en amusementseffect**.

Deze vaststellingen sluiten deels aan bij de vier gezinstypes die Maes en Demuyne (2003) onderscheidden in hun studie naar de motieven van plaatsing. De motieven van plaatsing, die op zich een combinatie vormen van gezinsgebonden en persoonsgebonden factoren, zullen bepalen hoe het kind of de jongere het verblijf hebben ervaren en vooral welk effect de instelling teweeg kan brengen.

Hoofdstuk6

6 Referentielijst

- Audenaert V. (2008), Vraaggericht werken in de bijzondere jeugdbijstand: een belevingsonderzoek bij jongeren en begeleiders. Niet gepubliceerde scriptie, universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Gent.
- Baudoncq, B. (2008). Perspectieven op opvoeding en plaatsing: Vergelijking van (ortho)pedagogische theorievorming en de beleving van jongeren en hun begeleiders in begeleidingstehuizen voor bijzondere jeugdbijstand. Niet gepubliceerde scriptie, universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Gent.
- Breedveld, K., Bruining, J.W., Van Dorsselaer, S., Mombarg, R., Nootbos, W. (2010). Kinderen met gedragsproblemen en sport. W.J.H. Mulier Instituut: 's-Hertogenbosch.
- Carrette V. & Verzele L. (2006). Omdat ik begeleid zelfstandig woon. Onderzoeksrapport van het preventieproject 'Woonzinnig!'. Brussel: CBGS/Preventie Jongerenwelzijn Oost-Vlaanderen.
- D'Oosterlinck F., Broekaert E. & Vander Haeghen C. (2006). Probleemjongeren te vroeg het te-huis uit? Een exploratief onderzoek naar de nood aan zorg bij jongvolwassen uitstromers met gedrags- en emotionele stoornissen. Tokk, 31, 58-68.
- Nusselder, M. (2008). Participatie van jonge kinderen met en zonder een fysieke beperking: Invloeden van broertjes en zusjes en van de ouder-kindinteractie. Geraadpleegd op 16/03/11 op <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2008-1003-201335/UUindex.html>.
- Dermout D., Meching S. & Mus S. (2007). Ik woon dus ik ben, een reportage over jongeren die begeleidend wonen. Antwerpen: Appeldoorn-Garant. Thema 3: opzoek naar een huis p 10- 17
- Elchardus, M. & L. Roggemans, De ideale levensloop van jongeren. In: Nicole Vettenburg, Johan Deklerck en Jessy Siongers (red.), Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen van de JOP-monitor 2, Acco, Leuven, 2010: 161-180.

- Helsen, M, Vollebergh, W. & Meeus, W. (1997). Sociale Steun van ouders en vrienden en emotionele problemen in de adolescentie. *Kind en Adolescent*, 18, (1), 35- 47. Geraadpleegd op 17/05/11 op <http://resources.metapress.com/pdf-preview.axd?code=y6v82481067712h3&size=largest>.
- Hermans G., Lauwers J. & Van Assche V. (1999). De zorg voor geplaatste jongeren: tussen controle en binding? Antwerpen: UIA.
- Huyge, E., Dehertogh, B., Mortelmans D., Van Assche, V., Maelstaf, H. (2009). Vrije tijd door Antwerpse tienerogen: Een onderzoek naar de spanning tussen commercie, leefwereld. Stad Antwerpen. Antwerpen en jeugdbeleid in Antwerpen.
- Jansen M.G., Feltzer M. (2002). Follow-up en belevingsonderzoek bij jeugdigen uit een begeleidingstehuis. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*. 41(6), 332-345.
- Kolenberg, A. (2009) Werk in behandeling: Onderzoek naar aandacht voor arbeidsparticipatiemogelijkheden van jongeren met een psychiatrische stoornis. Utrecht: Landelijk Platform GGz, Nieuwegein: kenniscentrum CrossOver.
- Lekens, N. (2008). Een belevingsonderzoek rond plaatsing, opvoeding en sociale relaties bij jongeren in begeleidingstehuizen en hun zorgfiguren. Niet gepubliceerde scriptie, universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Gent.
- Maes, B., Demuynck, J. (2004), Een exploratief onderzoek naar de motieven voor residentiële opvang van jonge kinderen met een handicap. *Tokk*, 29, 168-180.
- Mortelmans, D., Ottoy, W., Van Assche, V. (2002). Fijngehakt en voor u opgediend: Tieners en vrije tijd. (onderzoeksrapport). Antwerpen: Universiteit Antwerpen.
- Müller I. (2010), Kinderen horen thuis. Geraadpleegd op 22 februari 2011 op
- Pilage, M. (2008). VAN MOTIVATIE NAAR PRESTATIE: Een onderzoek naar de invloed van motivationele factoren op de arbeidsprestatie van jongeren met een lichte verstandelijke beperking. Niet gepubliceerde masterthesis, universiteit Utrecht, Faculteit Sociale Wetenschappen, opleiding Orthopedagogiek, werkveld Gehandicaptenzorg, Utrecht.
- Prinsen, B., Bruinsma, W., Oudhof, M. (2008), Kinderen met meervoudige ontwikkelingsproblematiek. Nederlands Jeugdinstituut. Geraadpleegd op 18/04/11 op http://www.jeugdinterventies.nl/publicaties/Kinderen_met_meervoudige_ontwikkelingsproblematiek.pdf.
- Sinnaeve, I. (2004). Jongeren en werk. Over mogen, moeten, willen en kunnen werken. (Onuitgegeven onderzoeksrapport). K.U.Leuven, VUB & UGent.
- Sinnaeve, I., Van Nuffel, K. & Schillemans, L. (2004). Jeugd en vrije tijd. Thuis tv-kijken, voetballen of naar de jeugdbeweging? K.U.Leuven, VUB & UGent.
- Soeteway & Segers (2006). 101 jongeren in voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand aan het woord. *Tijdschrift voor welzijnswerk*, 30 (276), 33-38.

- Standaert A., Vanderstraeten V. (2008). Een belevingsonderzoek naar de relatie tussen jongeren en hun begeleiders binnen begeleidingstehuizen. Onuitgegeven scriptie. Ugent: Gent.
- Van de Koppel, K. (2010). Jongeren met een arbeidsbeperking en hun werkgevers: Hoe een goede match tot stand komt. Niet gepubliceerde Masterthesis, Universiteit Utrecht, departement pedagogische wetenschappen, Utrecht.
- Van der Ploeg (2003). Knelpunten in de jeugdzorg. Onderbelichte onderwerpen. Rotterdam: Lemniscaat.
- VAPH (2011), Geraadpleegd op 18/9/11 op <http://www.vaph.be/adressen/voorzieningen/> .
- VAPH (n.d.). Meerjarenanalyse een achteruit- en vooruitblik op de zorgbehoeften van personen met een handicap. Resultaten en ervaringen meerjarenplan 2003-2007. Aandachtspunten voor beleid personen met een handicap 2010-2014. VAPH: Brussel.
- Willaert T. (2008), Een belevingsonderzoek inzake plaatsing en opvoeding bij ouders en meisjes in een gesloten gemeenschapsinstelling. Geraadpleegd op 22 februari 2011 op